

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის განვითარების პოტენციალის მიმოხილვა

საბაზისო კვლევა

1 დეკემბერი 2015
(განახლებულია 2016 წლის 1 მარტს)

შინაარსი

რეზიუმე	3
რეკომენდაციები	8
მეთოდოლოგია	9
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მიმოხილვა	11
ყაზბეგის მოსახლეობის დემოგრაფიული და სტატისტიკური აღწერა	13
ყაზბეგის განვითარების სტრატეგიული დოკუმენტები და კანონმდებლობა	16
ეკონომიკური აქტივობები ყაზბეგში	19
სახელმწიფო და კერძო სერვისები ყაზბეგში	23
დანართი 1: ყაზბეგის რაიონის სოციო-ეკონომიკური კვლევა (კითხვარი)	28
დანართი 2: ყაზბეგის მოსახლეობის და კომლების რაოდენობა სხვადასხვა წყაროების მიხედვით	31

რეზიუმე

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი მის განვითარებაში წვლილის შეტანის ნებისმიერი მსურველისთვის რთულ რელიეფს წარმოადგენს. არც თუ ისე შორეულ წარსულში ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის მდგომარეობის საგრძნობლად მესუსტების და ეკონომიკურად პროდუქტიული ადგილობრივი მოსახლეობის უმეტესი ნაწილის გადინების შემდეგ, ახლა, როგორც ჩანს, მდგომარეობა გაუმჯობესებისკენ მიდის. ტურისტული ბუმის შედეგად უმჯობესდება ინფრასტრუქტურაც და, ზოგადად, მუნიციპალიტეტის სოციო-ეკონომიკური მდგომარეობაც. თუმცა, ყაზბეგში მაინც მნიშვნელოვანი განსხვავებებია სტეფანწმინდასა და დანარჩენ სოფლებს შორის განვითარების და ეკონომიკური ზრდის სიკეთეების გადანაწილების კუთხით. შესაბამისად, რეგიონის განვითარებისკენ მიმართული ნებისმიერი ძალისხმევა ორ ძირითად მიზანს უნდა ისახავდეს: რეგიონში ბუნებრივი ბაზრის მზარდი გაუმჯობესებების წახალისება და მხარდაჭერა და მიღებული სარგებლის რაც შეიძლება მეტად გადანაწილებამოსახლეობაზე.

არსებული კვლევა მიზნად ისახავს ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის მხარდაჭერას, რომელიც მიმართულია ყაზბეგში ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის (LAG) განვითარებასა და მხარდაჭერაზე. ეს ჯგუფი თავს მოუყრის ადგილობრივ ხელისუფლებას, კერძო სექტორს, სამოქალაქო საზოგადოებასა და მოქალაქეებს მუნიციპალიტეტის განვითარების პრიორიტეტების განხილვის და ისეთი პროექტების წამოწყების მიზნით, რომლებიც ხელს შეუწყობენ ადგილობრივი გარემოს გაუმჯობესებასა და ინკლუზიური ეკონომიკური განვითარების გაძლიერებას.

ყაზბეგის საბაზისო კვლევა დაიწყო 2015 წლის აგვისტოში და მისი მიზანი იყო ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფისთვის საწყისი სამუშაო მიმართულებების მიცემაში დასახმარებლად პროექტისთვის საბაზისო მონაცემების უზრუნველყოფა და ადგილობრივი გარემოს მიმოხილვა. ამ კვლევაში ჩართულმა მკვლევართა ჯგუფმა ასევე ჩაატარა მორეკვლევა, ტურიზმის სექტორში. ხოლო ორგანიზაცია ელკანამ - სოფლის მეურნეობის შესახებ. შესაბამისად, მიმდინარე საბაზისო კვლევა არ უღრმავდება ტურიზმის და სოფლის მეურნეობის საკითხებს, რადგან ისინი უკვე სხვა ანგარიშებშია დეტალურად მიმოხილული.

კვლევა აერთიანებს ყაზბეგის შესახებ არსებული მასალების ანალიზს, მათ შორის სახელმწიფო უწყებების მონაცემებს. თუმცა, კვლევა ძირითადად ეყრდნობა ყაზბეგში დაახლოებით 1500 მაცხოვრებელი კომლიდან 380 კომლში ჩატარებულ გამოკითხვას. კვლევამ მოიცვა მუნიციპალიტეტის ყველა დასახლება (გარდა კობის და გუდაურის საკრებულოებისა, რომლებსაც მომდევნო ანგარიშებში დავფარავთ) და ისეთი საკითხები, როგორცაა დემოგრაფია, დასაქმება, ადგილმდებარეობის სეზონურობა, ადგილობრივი ინფრასტრუქტურა და საზოგადოებრივი მომსახურება. სავლელ სამუშაოები მიმდინარეობდა 2015 წლის 22 ოქტომბერიდან 17 ნოემბრის ჩათვლით. ინტერვიუებში იყვნენ ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის წევრები, რომლებსაც შესაბამისი ტრენინგი ჩაუტარდათ. გარდა ამისა, ჩვენ ასევე გაკეთებული გვაქვს ტურიზმის კვლევა, რომლის ფარგლებშიც

გამოკითხულ იქნა დაახლოებით 60 ბიზნესი ჰოსპიტალურ სექტორში. კვლევა არ მოიცავს გუდაურს, რომელზეც ინდივიდუალური კვლევა დაგეგმილია 2016 წელს.

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი დაყოფილია 6 საკრებულოდ: ყაზბეგი, გორისციხე, სიონი, სნო, კობი და გუდაური. ოფიციალურად, მთელ მუნიციპალიტეტში არის 47 სოფელი, თუმცა მხოლოდ 25 მათგანს ჰყავს მუდმივი მოსახლეობა. მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციული ცენტრი, სტეფანწმინდა, თბილისიდან 150 კილომეტრითაა დაშორებული, დაახლოებით 2.5-3 საათის გზაზე. ასევე 12 კილომეტრის, ანუ 10 წუთის გზაზე რუსეთის საზღვრიდან და 45 კილომეტრის, ანუ დაახლოებით 1 საათის გზაზე (საზღვრის გადაკვეთისთვის საჭირო დროის გამოკლებით) ვლადიკავკაზიდან, რომელიც ჩრდილო ოსეთის რეგიონალურ დედაქალაქს წარმოადგენს.

უკანასკნელ წლებში რეგიონში განხორციელებული ერთ-ერთი ყველაზე დიდი სტრუქტურული ცვლილება გზების გაუმჯობესებაა. ყაზბეგი დაკავშირებულია აღმოსავლეთ-დასავლეთ გზატკეცილთან და თბილისთან "სამხედრო გზით," რომელიც რუსეთის საზღვარს კვეთს 136-ე კილომეტრზე. თუკი თბილისიდან ყაზბეგისკენ მიმავალი გზის 2/3, ანუ გუდაურამდე, უკვე დიდი ხანია მისაღებ მდგომარეობაშია, გუდაურსა და სტეფანწმინდას შორის დამაკავშირებელი გზა სულ რამდენიმე წლის წინ შეაკეთეს საფუძვლიანად. უკანასკნელ ხანებში მგზავრობა უფრო მეტად მარტივი და ხანმოკლე გახდა, რამაც, მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით ტურიზმში მიღწეულ წარმატებებთან ერთად, მოახდინა რეგიონის ტურისტული ბუმის სტიმულირება.

ამან, თავის მხრივ, გამოიწვია მოსახლეობის დიდი რაოდენობის რეგიონში დაბრუნება ტურისტული ბიზნესის დაწყების მიზნით და ხელი შეუწყო მაღალი კლასის ქართული სასტუმროების ქსელის, რუმსის მშენებლობას. ამ ორმა ფაქტორმა მნიშვნელოვანი აქტივობა გამოიწვია, ხოლო სასტუმრო რუმსმა ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტს 1 მილიონი ლარი მოუტანა მხოლოდ აზარტულ თამაშებთან დაკავშირებული გადასახადით.

თუმცა, ყაზბეგში ბიზნესის წამოსაწყებად დაბრუნებული მოსახლეობა ჩართულია ისეთ საქმიანობებში, რომლებიც უმეტესად მხოლოდ სეზონურ ხასიათს ატარებს. სხვადასხვა გამოცდილების მქონე უამრავმა ადმიანმა, რომელთაც კვლევის ფარგლებში ვესაუბრეთ, გვითხრა, რომ ზამთარში ყაზბეგის მოსახლეობის დაახლოებით 40% ტოვებს რეგიონს და მათი ძირითადი ნაწილი თბილისში მიდის. თუმცა, ჩვენმა კვლევამ აჩვენა, რომ ეს რიცხვი შეიძლება გადაჭარბებული იყოს (და ამ საკითხის დაზუსტებადამატებით კვლევას საჭიროებს). მიგრაცია მეტწილად ეხება ახალგაზრდა მოსახლეობას, რომელიც უნივერსიტეტში სწავლობს და, ასევე, ახალგაზრდა მშობლებს, რომლებიც შვილებისთვის უკეთესი სკოლების პოვნის მიზნით თბილისისკენ მიემართებიან.

თუკი შევხედავთ მთლიანად მუნიციპალიტეტს (გუდაურის გამოკლებით), აუცილებელია იმის გაცნობიერება, რომ ყაზბეგს ახასიათებს განსხვავები ცენტრსა და სოფლებს შორის. ცენტრის (სტეფანწმინდა და გერგეტი) მოსახლეობის 1/3-ის

მიხედვით, მათგანაჩნათ საკუთარი ბიზნესი (ძირითადად, ტურიზმის სექტორთან დაკავშირებული). ასევე, მაღალია ფორმალური დასაქმების მაჩვენებლებიც. თუმცა, სოფლებში შემოსავლისძირითად წყაროსნაკლებად პროდუქტიული სოფლის მეურნეობა და სოციალური დახმარება წარმოადგენს. სტეფანწმინდა და გერგეტი ასევე ხასიათდებიან მოსახლეობის ყველაზე მაღალი სიმჭიდროვით -- მთელი ყაზბეგის 1500 კომლიანი მოსახლეობის დაახლოებით ნახევარი სწორედ აქ ცხოვრობს.

ისევე, როგორც სხვა მაღალმთიან დასახლებებში, სადაც ახალგაზრდა მაცხოვრებლების გადინების მაჩვენებელი მაღალია, ყაზბეგის ადგილობრივი მოსახლეობის დაახლოებით 25% იღებს სახელმწიფო პენსიას (შედარებისთვის, ქვეყნის მასშტაბით მოსახლეობის მხოლოდ 15% იღებს პენსიას). შინამეურნეობების დაახლოებით 30% იღებს მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას (TSA), რომელიც ოჯახის ფინანსური საჭიროებების მიხედვით გაცივმა. ეს მაჩვენებელი გაცილებით მაღალია ეროვნულ მაჩვენებელზე, რომელიც 12%-ს შეადგენს, რაც ნაწილობრივ უსვამს ხაზს რეგიონის შედარებით სიღარიბეს. თუმცა, ეს ასევე ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ მიზნობრივი სოციალური დახმარებისკრიტერიუმები მნიშვნელოვან წონას ანიჭებს მაღალმთიან რეგიონებში მცხოვრებ მოსახლეობას. ყაზბეგში შეზღუდული შესაძლებლობების სტატუსის მქონე მოსახლეობის რაოდენობა დაბალია, მაგრამ წარსული კვლევების საფუძველზე ვიცით, რომ ეს მაჩვენებელი შეიძლება საგრძნობლად მეტი იყოს, რადგანპრაქტიკულად, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების მხარდამჭერი მექანიზმები ქვეყანაში არ არის განვითარებული.

ყაზბეგისზრდასრული მოსახლეობის 45%-ს ფლობს უმაღლეს განათლებას, ხოლო 29% - პროფესიულ განათლებას, რაც ნიშნავს იმას, რომ მოსახლეობის მხოლოდ 1/4 არ ფლობს სკოლის-შემდგომ განათლებას.

2015 წლის ივლისში საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ, რომელიც ყაზბეგსაც მოიცავს. ახალ კანონს შეუძლია საგრძნობი სტიმული მისცეს ადგილობრივ განვითარებას. კანონის მიხედვით, მაღალმთიან დასახლებაში მუდმივად მცხოვრებ ოჯახს 2016 წლის 1 იანვრის შემდეგ დაბადებული ბავშვზე ერთი წლის განმავლობაში ყოველთვიურად 100 ლარი გადაეცემა. მესამე და ყოველი მომდევნო ბავშვის გაჩენის შემთხვევაში დახმარება 200 ალრამდე გაიზრდება. კანონი ასევე ითვალისწინებს მაღალმთიან რეგიონებში არსებული სკოლების საშემოსავლო, მოგების და ქონების გადასახადებისგან გათავისუფლებას და მათი დახმარების გაზრდას. ასევე, 2016 წლის სექტემბერში ძალაში შედის დამატებითი პაკეტი, რომელიც ითვალისწინებს რეგიონში ექიმებისა და მასწავლებლების ხელფასების ზრდას და ადგილობრივი მოსახლეობისთვის გათბობისა და ელექტროენერჯის გადასახადების ნაწილობრივ უზრუნველყოფას.

რეგიონული განვითარების გეგმები გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) მხარდაჭერითდაიწერა მცხეთა-მთიანეთისთვის. თუმცა, კონკრეტულად ყაზბეგზე

დეტალური ინფორმაცია ამ დოკუმენტში არ არის. ამჟამად, გაეროს განვითარების პროგრამა ამუშავებს ინდივიდუალურ განვითარების გეგმებს ქვეყნის მასშტაბით 22 მუნიციპალიტეტისთვის. ამავდროულად, გაეროს განვითარების პროგრამა ფინანსთა სამინისტროსთან ერთად, ავითარებს მუნიციპალური ბიუჯეტების შემუშავების ახალ სისტემას. ბიუჯეტების შემუშავებას საჯარო კონსულტაციები დასჭირდება, რაც შესაძლებლობას ქმნის ყაზბეგის ადგილობრივი ჯგუფისთვის (LAG) აქტიურად ჩაერთოს ფინანსური გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

ჩვენი გამოკითხვის მიხედვით, ყაზბეგის მოსახლეობის 57% თავს „დაუსაქმებლად“ მიიჩნევს, რაც არც ისე ცუდი მაჩვენებელია, როგორც ერთი შეხედვით ჩანს. შედარებისთვის, დემოკრატიის ეროვნული ინსტიტუტის (NDI) სხვადასხვა თემებზე ქვეყნის მასშტაბით ჩატარებული რეგულარული გამოკითხვების მიხედვით, მხოლოდ 33%-მა განაცხადა, რომ სამსახური აქვს.

ყაზბეგში დასაქმებულების დიდი ნაწილი კონცენტრირებულია სახელმწიფოს მიერ ანაზღაურებად სამსახურებში -- 26% დასაქმებულია სახელმწიფოს მიერ (ძირითადად, მასწავლებლებად) და მხოლოდ 17% არის დასაქმებული ბიზნეს სექტორში. ეს უბრალოდ შეიძლება ასახავდეს ყაზბეგის მოსახლეობის მცირე რაოდენობას და იმ ფაქტს, რომ ძირითადი სახელმწიფო სერვისების მიწოდება საჭიროებს მოსახლეობის დიდი ნაწილის დასაქმებას სხვა სექტორებთან შედარებით. ჩვენი გამოკითხვის მიხედვით, ხუთი ყველაზე მსხვილი დასაქმებლის სია მოიცავს სკოლებს და საბავშვო ბაღებს, საგანგებო დახმარების სამსახურს, სასტუმრო რუმსს, ჰიდროელექტრო სადგურს და სასაზღვრო პოლიციას. ეს ასევე მიანიშნებს იმაზე, რომ მაღალმთიანი რეგიონების შესახებ ახალი კანონით გათვალისწინებული მასწავლებლების ხელფასის ზრდას შეუძლია, მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს ყაზბეგზე.

ეკონომიკური აქტივობის და ეკონომიკური შესაძლებლობის მიმოხილვიდან არაერთგვაროვანი დასკვნის გაკეთება შეიძლება. ერთის მხრივ, დასაქმების მაჩვენებლების მიხედვით, ორგანიზაციების მხოლოდ მცირე რაოდენობა ახდენს სრულ განაკვეთზე დასაქმებას, რაც სამწუხაროა, რადგან მრავალი სხვა კვლევიდან ვიცით, რომ დასაქმების ძირითად მიზანს სრულ განაკვეთზე დასაქმების მიღწევა წარმოადგენს. თუმცა, ასევე ვიცით, რომ ეს არ არის უჩვეულო. კვლევების მიხედვით, საქართველოს სოფლის მოსახლეობაშია, როგორც წესი, მხოლოდ 20%-ია კერძო სექტორში დასაქმებული ანაზღაურებად სამსახურზე.

თუმცა, თვითდასაქმება ყაზბეგში საგრძნობლად იზრდება, განსაკუთრებით კი სტეფანწმინდასა და გერგეტში. სტეფანწმინდის გამოკითხული 36%-ის მიხედვით, მათ გააჩნიათ ბიზნესი, ძირითადად საოჯახო ტიპის სასტუმრო ან მძღოლის სერვისი. ამასთან, შინამეურნეობათა 46%-ს აქვს სესხი, ძირითადად ბიზნესების გასაფართოებლად, სახლის შესაკეთებლად ან 4x4 ავტომობილის შესაძენად.

სახელმწიფო და საჯარო სერვისები

ბოლო წლებში ადგილობრივი ხელისუფლების ხარჯების საგრძნობლად გაიზარდა. 2013 წელს ადგილობრივი ბიუჯეტი 3.85 მილიონი ლარი იყო, 2014 წლის ბიუჯეტმა

6.08 მილიონი ლარი შეადგინა, ხოლო 2015-2016 წლებში თითქმის 7 მილიონი ლარი შეადგინა. 2014 წელს ზრდის დიდი ნაწილი დაიხარჯა „კომუნალური მეურნეობის განვითარებაზე.“ როგორც აღმოჩნდა, ეს იყო ძირითადად ცენტრალური ბიუჯეტიდან გამოყოფილი თანხა სოფელ სნოში საპატრიარქოს რეზიდენციის მიმდებარედ სასტუმროს მშენებლობისთვის. ეს მშენებლობა ჯერ-ჯერობითა რ დასრულებულა. ასევე საინტერესოა ის ფაქტი, რომ განათლებაზე გამოყოფილი დანახარჯი გაორმაგდა (იგულისხმება სკოლამდელი განათლება), მაგრამ გარემოსთანდაცვასთან დაკავშირებული დანახარჯი განახევრდა.

მიწის რეგისტრაცია კვლავ პრობლემად რჩება ყაზბეგში, ისევე როგორც მთელ საქართველოში. მიწათმფლობელების მცირე ნაწილს აქვს საკადასტრო რეესტრში სათანადოდ დარეგისტრირებული საკუთარი მიწა. თუმცა ეს ძვირი ჯდება. ეს ქმნის გაურკვევლობას როგორც კერძო, ისე კომუნალურ მიწასთან დაკავშირებით. მიუხედავად იმისა, რომ ახლა რამე სახის სერიოზული პრობლემა არ არის, ამ გაურკვევლობამ შეიძლება მნიშვნელოვანი პრობლემები შექმნას მომავალში.

სტეფანწმინდაში ხელმისაწვდომია სახელმწიფო და სხვა სახის სერვისების უმრავლესობა, მათ შორის თვით-მმართველობის ორგანოები, პოლიცია, საავადმყოფო, სახანძრო, რამდენიმე სკოლა და საბავშვო ბაღი. ასევე, იუსტიციის სამინისტრომ ცოტა ხნის წინდაასრულა იუსტიციის სახლის მშენებლობა, რითაც ადგილობრივი მოსახლეობისთვის 200-ზე მეტი სახელმწიფო სერვისი გახდა ხელმისაწვდომი ერთ ადგილზე, რაც ადმოფხვრის სერვისების მიღების მიზნით თბილისში მგზავრობის საჭიროებას. შიდა ტრანსპორტირება პრობლემატური რჩება, მაგრამ სტეფანწმინდიდან მეზობელ სოფლებამდე დღეში ერთხელ დადის ავტობუსი. ქალაქში არის სოკარის ბენზოგასამართი სადგური, მაგრამ არ არის დიდი სუპერმარკეტი გუდაურისგან განსხვავებით, სადაც არის სუპერმარკეტი “სმარტი“. ყაზბეგში ასევე არ არის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის მომწოდებელი.

ამ სერვისების უზრუნველყოფაც განსხვავდება მუნიციპალიტეტის ცენტრსა და მოშორებულ სოფლებს შორის. ინტერნეტის მოწოდება სტეფანწმინდაში ზოგადად კარგია, მაგრამ ცენტრიდან მოშორებით უარესდება, ხოლო ზოგიერთ სოფელში მობილური კავშირიც კი არ არის სანდო. ცენტრიდან მოშორებით მაღაზიები იშვიათად გვხვდება და გზები გაცილებით უარეს მდგომარეობაშია. შედეგად, ჩვენი გამოკითხვის საფუძველზე, ადგილობრივი მოსახლეობისთვის სამ ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემას სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა, ავთიაქები და სოფლისგზები წარმოადგენს.

ასევე პრობლემებია სკოლებთან მიმართებაშიც, განსაკუთრებით, ცენტრიდან მოშორებით. 25 სოფლისგან შემდგარ მუნიციპალიტეტში 7 სკოლაა განლაგებული ისე, რომ ზოგიერთი სოფელი ყველა სკოლისგან საკმაოდ შორს მდებარეობს. სტეფანწმინდის ორივე სკოლას, მიუხედავად იმისა, რომ ერთ-ერთი მათგანი (წმინდა ილიას გიმნაზია) უფრომეტად კეთილმოწყობილი და აღჭურვილია, ვიდრე სხვა საჯარო სკოლები --როგორც მინიმუმ გააჩნია კომპიუტერული ბაზა, სპორტული მოედანი და გათბობის სისტემა. დანარჩენ სკოლებში, არშას და სიონის გარდა, გათბობისთვის ხის ღუმელებს იყენებენ, ხოლო

სხვა აღჭურვილობაუბრალოდ არ არსებობს. მოსახლეობის დიდი რაოდენობის თბილისში გადინების ერთ-ერთ მიზეზად სწორედ ოჯახების მიერ შვილების უკეთეს სკოლებში მიყვანის სურვილი დასახელდა.

რეკომენდაციები

ქვემოთ ჩამოთვლილია საკითხები ჩვენი ანგარიშიდან, რომლებიც, ჩვენი აზრით, ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის (LAG) ყურადღებას იმსახურებენ.

- საჭიროა ისეთი წამახალისებელი მექანიზმების მოფიქრება, რაც ხელს შეუწყობს ყაზბეგში მხოლოდ ზაფხულობით, ბიზნესის სამართავად ჩამომსვლელი მოსახლეობის მეტი ხნით დარჩენას. ამ კუთხით, კონკრეტულად, შემდეგ საკითხებს უნდა მიექცეს ყურადღება.
 - o სკოლები
 - o სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებები
 - o სამედიცინო სერვისები
 - o სხვა მუნიციპალური სერვისები
- სეზონური მიგრანტებისთვის მნიშვნელოვანი საკითხების განსაზღვრამ შესაძლოა რეგიონში ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის რაოდენობა გაზარდოს, რაც წაადგება ადგილობრივ ეკონომიკას საზოგადოებას დაეხმაროს.
- უნდა განისაზღვროს როგორ და რა შესაძლებლობებს შექმნის კანონიმაღალმთიან რეგიონებზე და რა მიმართულებით განვითარებაში დაეხმარება ის ყაზბეგის მუნიციპალიტეტს.
- საჭიროა „პროგრამული ბიუჯეტის შემუშავების მეთოდოლოგიის“ განვითარებასთან მუდმივი კონტაქტის შენარჩუნება, ვინაიდან ამან შესაძლოა ხელი შეუწყოს ადგილობრივი კონსულტაციების როლის გაზრდას ბიუჯეტის მართვის საკითხში
- (წინა კვლევიდან გამომდინარე) ტურიზმის განვითარება საჭიროა ფოკუსირდეს დამატებითი ღირებულების შექმნაზე, სანდო სერვისების უზრუნველყოფაზე და ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებაზე.
 - o „სტეფანწმინდას გარეთ“ ტურიზმის განვითარებამ შესაძლოა ტურისტული სარგებელი მოუტანოს მთელ მუნიციპალიტეტს და დოვლათი შეიქმნას არა მხოლოდ ცენტრში.
- საყურადღებო საწყისი პრიორიტეტები
 - o ადგილობრივი გზების გაუმჯობესება
 - o ფერმების ტექნიკით უზრუნველყოფა (ან ხელმისაწვდომობა)
 - o საჭიროა მედიკამენტების მეტი ხელმისაწვდომობა
- საჭიროებს უკეთესად გათვითცნობიერებას
 - o სეზონური მიგრაცია
 - o სკოლები
 - o მუნიციპალური ბიუჯეტის დაგეგმვის პროცესი

მეთოდოლოგია

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მიმდინარე საკითხებშიდა გამოწვევების დეტალურშიგასათვითცნობიერებლად სხვადასხვა მეთოდები გამოვიყენეთ. მუშაობა დაიწყო 2015 წლის აგვისტოშიდა ჩვენს საწყის ფოკუსს წარმოადგენდა ტურიზმის კვლევა, რაც ასევე დაგვეხმარა ზოგადი წარმოდგენის შექმნაშიდა მოგვცა კარგისიღრმისეული ცოდნა ადგილობრივ საკითხებზე.საბაზისო კვლევა, ტურიზმის კვლევის მსგავსად, ფარავს სრულიად ყაზბეგის მუნიციპალიტეტს, გუდაურისდა კობის საკრებულოების გარდა.¹

კვლევის მეთოდოლოგიის ცენტრალურ ნაწილს ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის საბაზისო გამოკითხვა წარმოადგენს. გამოკითხვა იყო კონფიდენციალური. ჩვენ არ შეგვინახავს რესპონდენტების სახელები, მაგრამ შევინახეთ მათი საკონტაქტო ნომრები. შეგროვილი მონაცემების ხარისხის უზრუნველსაყოფად მოხდა შერჩევითი დარეკვა ზოგიერთ რესპოდენტთან და პასუხების გადამოწმება.

კვლევამ მოიცვა ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ყველა დასახლება (გუდაურის საკრებულოს გარდა). შერჩევამდე არ გვექონდა ინფორმაცია მოსახლეობის ზუსტი რაოდენობის შესახებ, მაგრამ რიცხვი დაახლოებით განვსაზღვრეთ 2002 წლის მოსახლეობის აღწერის, საქართველოს სტატისტიკური დეპარტამენტის (საქსტატი) მოსახლეობის შესახებ არსებული დამატებითი მონაცემების და 2014 წელს ელკანას მიერ ჩატარებული კვლევის საფუძველზე. ჩვენ ასევე ჩავედით თითოეულ დასახლებაში და ვიკითხეთკომლების და მოსახლეობის რაოდენობები. კომლების მთლიანი რაოდენობა დაახლოებით 1500-ს შეადგენს. ჩვენ გამოვკითხეთ ჯამში 380 კომლი. 5%-იანი ცდომილების ზღვრის და 95%-იანი სანდოობის ინტერვალის მისაღწევად ჩვენ გვჭირდებოდა მათგან 306-ის გამოკითხვა. თუმცა, გადავწყვიტეთ, ვწვეოდითთითოეულ დასახლებას და პროპორციული შერჩევის მეთოდოლოგია გამოგვეყენებინა.

კითხვარი მარტივი და შედარებით მოკლე იყო, რადგან PiN-ის მიერ მიმდინარე ფარგლებში უკვე ჩატარებულია რამდენიმე კვლევა. ჯეოველ რისერჩს ჩატარებული აქვს ტურიზმის მასშტაბურიკვლევა, ხოლო ელკანამ ჩაატარა კვლევა სოფლის მეურნეობის შესახებ ამან საშუალება მოგვცა, რომ ჩვენს საბაზისო კვლევაში არ დაგვეხარჯა დრო ტურიზმის და სოფლის მეურნეობის საკითხებზე. მაგრამ ორივე საკითხი სხვა წყაროების გამოყენებით დაფარულია განვითარების ზოგად

¹გუდაური მიმდინარე შეფასებიდან ამოვიღეთ ორი მიზეზის გამო. პირველ რიგში, ყაზბეგის დანარჩენი მუნიციპალიტეტებისგან განსხვავებით, გუდაური ზამთრის სათხილამურო კურორტია. შესაბამისად, კვლევის ზაფხულში ჩატარება რეგიონის და მისი ეკონომიკური აქტივობის შესახებ მწირ წარმოდგენას შექმნიდა. მეორე რიგში, მაშინ, როდესაც გუდაური ფორმალურად ყაზბეგს ეკუთვნის, მასზე შეგვიძლია ვიფიქროთ, როგორც სრულიად განცალკევებულ ერთეულზე, ვინაიდან, ყაზბეგისგან განსხვავებით, მას გააჩნია საკმაოდ განვითარებულიტურისტული ინფრასტრუქტურა და კომერციულად მაღალი ტურისტული აქტივობა. შესაბამისად, რეგიონში გუდაურის როლის მიმოხილვის მიზნით, განცალკევებულ კვლევას ჩავატარებთ 2016 წელს.

მიმოხილვაში. საველე სამუშაოებმა 2015 წლის 22 ოქტომბრიდან 17 ნოემბრამდე გასტანა.

ინტერვიუერებისგუნდი შედგებოდა გამოცდილი მკვლევარებისგან და ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის წევრებისგან, რომელთაც სათანადო ტრენინგები ჩაუტარდათ. გამოცდილი მკვლევარი რეგულარულად ატარებს კვლევებს სხვა ორგანიზაციებისთვის, მათ შორის საქსტატისთვის. ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის წევრები კვლევაში ჩართულნი იქნენ როგორც კვლევის მეთოდოლოგიაში წვრთნის მიზნით, ისე ადგილობრივი საზოგადოების შესახებ რაც შეიძლება მეტი ინფორმაციის შესასწავლად. ამ კვლევაში მონაწილეობით ისინი ასევე საბოლოო პროდუქტის თანამონაწილეები გახდნენ. საველე სამუშაოებისთვის ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის წევრების გამოყენება მონაცემების დროული შეგროვების და ხარისხის კონტროლის თვალსაზრისით რამდენიმე მნიშვნელოვან გამოწვევას გულისხმობდა. ერთის მხრივ, ძალიან სასარგებლო იყო ადგილობრივი ინტერვიუერების ყოლა იმ დასახლებებში, სადაც ჩვენი გამოკითხვა ჩატარდა, ვინაიდან ეს დაგვეხმარა ამ დასახლებების შესახებ დეტალური ინფორმაციის მოპოვებაში. მეორეს მხრივ, ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის ყველა წევრს არ ჰქონდა კვლევის ჩატარების ინტერესი და უნარისთანაბარი დონე, რაც ნიშნავდა იმას, რომ ჩვენ მეტი დრო და ძალისხმევა უნდა ჩაგვედო იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ინფორმაცია სათანადოდ ყოფილიყო მოპოვებული. ასევე, კვლევის დრო უნდა დამთხვეოდა ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის წევრების ხელმისაწვდომობას, რამაც გარკვეული გადავადებები გამოიწვია. ყველაფრის მიუხედავად, იმასთან ერთად, რომ ამ სტრატეგიამ შესაძლოა, კვლევის პროცესი ზოგადად შეანელა, ჩვენ კვლავ გვჯერა, რომ სწორი გადაწყვეტილება მივიღეთ, რაც საბოლოოდ სარგებელს მოუტანს პროექტის მიზნებს.

გამოკითხვასთან ერთად ჩვენ ასევე შევავროვეთ მონაცემები სახელმწიფო და არასამთავრობო დაწესებულებებისგან. ინფორმაცია ყაზბეგის ბიუჯეტის შესახებ მოპოვებულ იქნა საჯაროდ ხელმისაწვდომ საკანონმდებლო ბაზიდან „მაცნე“ (2015-სთვის) და, ასევე, ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფეისბუქის გვერდიდან (2016). „მაცნე“-ზე ასევე შევძელით შესაბამისი კანონების მოპოვება. რაც შეეხება სხვა სახელმწიფო დოკუმენტებს, რეგიონული განვითარების სტრატეგიამოვიპოვეთ რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს (MRDI) ვებ-გვერდიდან. ინფორმაცია მიწის რეგისტრაციაზე მოვიპოვეთ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს (NAPR) ვებ-გვერდიდან და, ასევე, მეორადი წყაროებიდან, როგორცაა საერთაშორისო გამჭვირვალობა (TI). დემოგრაფიული მონაცემები მოვიპოვეთ საქართველოს სტატისტიკური დეპარტამენტის ბაზებიდან. მონაცემები სოციალური დახმარების შესახებ, როგორცაა პენსიონერების რაოდენობა ან მიზნობრივი სოციალური დახმარების მქონე პირთა რაოდენობა, მოვიპოვეთ სოციალური სერვისების სააგენტოსგან (SSA). ინფორმაცია სკოლების შესახებ მოვიპოვეთ განათლების და მეცნიერების სამინისტროსგან.

ჩვენ ვაწარმოებდით მუდმივ კომუნიკაციას PiN-ის და ელკანას პროექტის თანამშრომლებთან ყაზბეგში. ჩვენ დავესწართ PiN-ის საწყის სათემო შეხვედრებს ვარდისუბნის, სიონის, გარბანის, არშას და ჯუთას სოფლებში, რამაც საშუალება

მოგვცა, პირველადი ინფორმაცია მოგვეპოვებინასაველე სამუშაოების დაწყებამდე. ტურიზმის კვლევის განმავლობაში ჩვენ ასევე ვესაუბრეთ ყაზბეგში არსებულ 60-ზე მეტ ბიზნესს და ყაზბეგის ადგილობრივი და ცენტრალური ხელისუფლების წარმომადგენლებს.

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მიმოხილვა

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი დაყოფილია 6 საკრებულოდ: ყაზბეგი, გორისციხე, სიონი, სნო, კობი და გუდაური. ოფიციალურად, მუნიციპალიტეტში არის 47 სოფელი, თუმცა მხოლოდ 25 მათგანს ჰყავს მუდმივი მოსახლეობა. ჩვენი მიმდინარე კვლევა ფარავს თითოეულ მათგანს, გუდაურის საკრებულოს გარდა (რომელიც მოიცავს 4 სოფელს).

ყაზბეგის საკრებულო მოიცავს დაბასტეფანწმინდას (ადმინისტრაციული ცენტრი დაახლოებით 500-50 მუდმივად მაცხოვრებელი კომლით), გერგეტის არეალს (120 კომლი) და რუსეთის საზღვართან ახლოს მდებარე 2 პატარა სოფელს - ცდო (5 კომლი) და გველეთი (1 კომლი).²

სტეფანწმინდა თბილისიდან დაშორებულია 150 კილომეტრით, ანუ დაახლოებით 2.5-3 საათის გზით. იგი ასევე მდებარეობს 12 კილომეტრის, ანუ 10 წუთის გზაზე რუსეთის საზღვრიდან და 45 კილომეტრის, ანუ დაახლოებით 1 საათის გზაზე (საზღვრის გადაკვეთისთვის საჭირო დროის გამოკლებით) ვლადიკავკაზიდან, რომელიც ჩრდილო ოსეთის რეგიონალურ დედაქალაქს წარმოადგენს.

სტეფანწმინდა და გერგეტი საგრძნობლად განსხვავდება ყაზბეგის სხვა დასახლებებისგან. თუკი ყაზბეგის მოსახლეობა ძალიან არის დამოკიდებული მცირე, მხოლოდ არსებობისთვის საკმარის სოფლის მეურნეობაზე, სტეფანწმინდისა და გერგეტის მოსახლეობა დიდ სარგებელს ნახულობს სწრაფად მზარდი ტურიზმის სექტორიდან. სთავაზობენ ტურისტებს დიდი რაოდენობით საცხოვრებლებს და სხვა ტურისტულ სერვისებს. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ყველა ძირითადი ეკონომიკური აქტივობა თავმოყრილია სტეფანწმინდაში, მათ შორის საკრებულო და გამგეობა, ცენტრალური ხელისუფლების წარმომადგენლობები, სკოლები, რესტორნები და სხვა ბიზნესები, რომლებიც ძირითადად ტურიზმთან არის დაკავშირებული.

თბილისისა და სტეფანწმინდას დამაკავშირებელი მთავარ ჩრდილოეთ-სამხრეთის მაგისტრალს „სამხედრო გზას“ უწოდებენ. გზის სიგრძე 136 კილომეტრს შეადგენს და საქართველოს მთავარ აღმოსავლეთ-დასავლეთ

²საქსტატის ოფიციალური დემოგრაფიული მონაცემები საჯარო გახდება 2016 წლის გაზაფხულზე. ჩვენს ინტერვიუერებს ვთხოვეთ დემოგრაფიული მონაცემების შეგროვება იმ დასახლებებში, სადაც მუშაობდნენ. შემდეგ ჩვენი მონაცემები შევადარეთ საქსტატის 2002 წლის მონაცემებს და ელკანას მიერ 2014 წლის (გამოუქვეყნებელ) კვლევას და გადავხედეთ მონაცემებს.

მაგისტრალს(თბილისთან ახლოს) რუსეთის საზღვართანაკავშირებს. შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, რომ ჩრდილოეთ-სამხრეთის მაგისტრალსაქვს სამი მონაკვეთი. პირველი დაახლოებით 90 კილომეტრის სიგრძისაა და თბილისს აკავშირებს მთავარ სათხილამურო კურორტ გუდაურთან. მეორე 35 კილომეტრია და აკავშირებს გუდაურსა და სტეფანწმინდას. ხოლო მესამე შეადგენს 10 კილომეტრს სტეფანწმინდიდან რუსეთის საზღვრამდე. ბოლო მონაკვეთი უკანასკნელ დრომდე ძალიან ცუდ მდგომარეობაში იყო. რამდენიმე წლის წინ სტეფანწმინდამდე 35 კილომეტრის დაფარვას მეტი დრო შეიძლება დასჭირვებოდა, ვიდრე 90 კილომეტრის დაფარვას თბილისიდან გუდაურამდე.

თუმცა, უკანასკნელი წლების განმავლობაში, გზის გუდაურის შემდგომი მონაკვეთი საგრძნობლად იქნა რეაბილიტირებული. ასე რომ, კარგი ამინდის პირობებში გუდაურიდან სტეფანწმინდის გზის დაფარვა ერთ საათზე ნაკლებ დროში არის შესაძლებელი. თუმცა, ზამთარში იშვიათი არ არის გუდაური-კობის გზის სეგმენტის, რომლის ნაწილიც ზღვის დონიდან 2,400 მეტრზე მაღლა მდებარეობს, თოვლის გამო ჩახერგვა. მძიმე ტექნიკა უმეტესად სწრაფად წმენდს გზას, მაგრამ ვერ ხდება გზების გაწმენდა ისეთი სოფლებისთვის, როგორებიცაა ცდო და ჯუთა, შესაბამისად მათი მოსახლეობა თვეების განმავლობაში ამ დასახლებებში იკეტება.

„სამხეხდრო გზა“ და ლარსის სასაზღვრო პუნქტი რუსეთთან დამაკავშირებელი მნიშვნელოვანი გზაა. შემოსული ტრანსპორტის მონაცემების მიხედვით, 2012 წელს საქართველოში შემოსული რაოდენობა 921 ათასი იყო, საიდან 91 ათასი ლარსის სასაზღვრო-გამშვები პუნქტის საშუალებით შემოვიდა.³ მიუხედავად იმისა, რომ არ გვაქვს ოფიციალური სტატისტიკა ბოლო წლების შესახებ, ლარსიდან შემოსული ტრანსპორტის რაოდენობა კიდევ უფრო უნდა გაზრდილიყო, თუ გავითვალისწინებთ რუსეთ-საქართველოს ვაჭრობის და თანამშრომლობის ბოლო წლების მზარდ დინამიკას. ეს გზა ასევე მნიშვნელობანია სომხეთისთვის, რადგან ის რუსეთთან ხმელთით დამაკავშირებელი ერთადერთი გზაა. ერთი მხრივ, გაზრდილი სატრანზიტო ფუნქცია გარკვეულ საფრთხეს წარმოადგენს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. ჩვენ რამდენიმე ადგილობრივი ვნახეთ, რომლებსაც ჩქარა მოძრავა სატვირთო მანქანებმა პირუტყვი დაუხოცეს გზაზე. მეორე მხრივ, ზამთარში, ყაზბეგი ხშირად იკეტება დიდთოვლობის გამო და მძღოლები ქირაობენ ადგილობრივ ბინებს და ყიდულობენ ადგილობრივ საკვებს.

სიონი სტეფანწმინდისშემდეგ უდიდესი საკრებულოა. ის საკმაოდ ახლოს არის სტეფანწმინდასთან და ოდნავ უკეთესიეკონომიკური პოტენციალი აქვს სხვა საკრებულოებთან შედარებით. იგი მოიცავს 3 შედარებით დიდ სოფელს, რომლებიც სამხედრო გზასთან ახლოს მდებარეობენ, 2 პატარა სოფელს და 2 სოფელს რომელთაც არ ჰყავთ მუდმივი მოსახლეობა. დიდი სოფლებია: სიონი (80 მუდმივი კომლი), არშა (90 კომლი) და გარბანი (100 კომლი).პატარა სოფლებია: ვარდისუბანი (მდებარეობს გზატკეცილზე 12 კომლით) და ფანშეტი (მდებარეობს

³ეს მონაცემები შეგროვებულია ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს მიერ. ყველაზე ბოლო მონაცემები შემოსულ ტრანსპორტთან დაკავშირებით 2012 წლიდანაა. დეტალური მონაცემების ნახვა შეიძლება ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს სტატისტიკურ პორტალზე: <http://stats.georgia.travel/Default.aspx>

გზატკეცილიდან მოშორებით 15 კომლით). 2 სოფელი, რომელთაც აღარ გააჩნიათ მუდმივი მოსახლეობა: გაიბოტენი და თოთი.

სნოს საკრებულო მდებარეობს მთავარი გზიდან ოდნავ მოშორებით, ჯუთასკენ მიმავალ გზაზე, ხოლო მისი პირველი სოფელია აჩხოტი. თუკი აჩხოტი (50 კომლით) ფაქტიურად გზატკეცილზე მდებარეობს და მისგან 3 კილომეტრის მანძილზე კარგი გზა მიემართება სნოს სოფლისკენ (80 კომლი), სნოს ხეობის სხვა სოფლებამდე მიღწევა ზამთარში საკამოდ რთული შეიძლება იყოს: ახალციხე (19 კომლი), კარკუჩა (18 კომლი) და ჯუთა (12 კომლი). სოფლებს ართხმოს და ქოსელს აღარ ჰყავთ მუდმივი მოსახლეობა.

ზაფხულში ჯუთა არის მნიშვნელოვანი ტურისტული დანიშნულების ადგილი. მთავარი გზიდან დაახლოებით 30 წუთია საჭირო ჯუთამდე მისაღწევად, თუმცა მანძილი მხოლოდ 15 კილომეტრს შეადგენს. ამის მიზეზია სნოს შემდეგ გზის ცუდი მდგომარეობა. სნო ცნობილია, როგორც პატრიარქ ილია II-ის დაბადების ადგილი, სადაც მდებარეობს პატრიარქის დიდი საცხოვრებელი რეზიდენცია.

გორისციხის საკრებულო ზოგადად შორს არის სტეფანწმინდიდან და გზატკეცილიდან. ყველაზე დიდი სოფლებია გორისციხე (65 კომლი), ფხელშე (40 კომლი), ტყარშეტი (30 კომლი), ყანობი (25 კომლი) და ხურცისი (19 კომლი).

კობის საკრებულო მოსახლეობისგან ყველაზე მეტად დაცლილი საკრებულოა ყაზბეგში. 18 სოფლიდან მხოლოდ ორს ჰყავს მუდმივი მოსახლეობა: კობი (3 კომლი) და ალმასიანი (8 კომლი). ძირითადი ეთნიკური ჯგუფი, რომელიც ამ ადგილებში ცხოვრობდა, ეთნიკური ოსები იყვნენ.

ყაზბეგის მოსახლეობის დემოგრაფიული და სტატისტიკური აღწერა

ყაზბეგისთვის სეზონურიმიგრაციაა დამახასიათებელი. მეტიც, სხვადასხვა გათვლებით, მოსახლეობის თითქმის 40% ტოვებს ყაზბეგს სეზონურად. თუმცა კვლევის მონაცემებით მიხედვით, სეზონური მიგრაციის გაცილებით დაბალი მაჩვენებელი ფიქსირდება. ეს ნიშნავს, რომ სეზონური მიგრაციის დეტალურად შესასწავლად დამატებითი კვლევა არის საჭირო. მიგრაცია მეტად დამახასიათებელია მშობლებისთვის, სკოლის ასაკის ბავშვებით, რაც უკავშირდება შვილებისთვის მაღალი ხარისხის განათლების უზრუნველყოფას.

ყაზბეგში სეზონურიმიგრაციაში შეიძლება ერთგვარად პოზიტიურ ჭრილშიც იქნას განხილული. ტურიზმის განვითარების შემდეგ ძალიან ბევრი სეზონური მიგრანტი დაბრუნდა საკუთარ სახლში. დაბრუნებული მოსახლეობის უმეტესობამ საოჯახო სასტუმრო გახსნა. ოჯახის წევრების ნაწილი ზაფხულის განმავლობაში საცხოვრებლად ყაზბეგში რჩება, ხოლო ზამთრის განმავლობაში კვლავ თბილისში ბრუნდება.

საინტერესოა, რომ ზამთარში სტეფანწმინდაში დარჩენილი მოსახლეობის რაოდენობა შეიძლება გადაჭარბებული იყოს, რაც უკავშირდება 2015 წლის მთავრობის ახალ საკანონმდებლო ინიციატივას, რომლის თანახმადაც გარკვეული ფინანსური დახმარება ენიშნებათ მაღალმთიანი რეგიონის მუდმივ მაცხოვრებლებს. ახალი საკანონმდებლო რეგულაციის თანახმად, მაღალმთიან რეგიონში მუდმივ მაცხოვრებლად ითვლება ყველა ის პირი, რომელიც მინიმუმ 9 თვეს ატარებს ყაზბეგში. თუმცა, კვლევის პროცესში ჩვენ დაგვრჩა შთაბეჭდილება, რომ ამ კატეგორიის მოსახლეობიდანაც, საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილი შემოდგომას და ზამთარს ძირითადად თბილისში ატარებს.

ყაზბეგში მკვეთრი განსხვავებაა ცენტრისა და სოფლების მაცხოვრებლების რაოდენობებს შორის. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში დაახლოებით 1,500 კომლია, რომლის დაახლოებით ნახევარი ცხოვრობს დაბა სტეფანწმინდასა (500-550 შინამეურნეობა) და გერგეტში (120 შინამეურნეობა).

რაც შეეხება კომლების ზომას, როგორც წესი, განსხვავება საკმაოდ დიდია. ხშირად შევხვედრილვართ ერთი წევრისგან შემდგარ კომლს, მაგრამ 11 წევრიანიც გვინახავს. გამოკითხვის მიხედვით, ყაზბეგში კომლების წევრების რაოდენობის საშუალო მაჩვენებელი 3.5 ერთეულია. კვლევის მონაცემების თანახმად, გამოკითხულთა უმრავლესობა, რომელიც არ ცხოვრობს ყაზბეგის რეგიონში, მიეკუთვნება 19-25 წლამდე ასაკობრივ კატეგორიას. როგორც წესი, მათი უმრავლესობა თბილისში სასწავლებლად არის წასული.

სოციალური მომსახურების სააგენტოს თანახმად, ყაზბეგში დაახლოებით 900 პენსიონერია, რაც დაახლოებით რეგიონის მუდმივი მაცხოვრებლების ¼-ს უტოლდება. მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებთა რაოდენობა შედარებით მაღალია და დაახლოებით 1000-ს უტოლდება (450 კომლი). ეს ნიშნავს, რომ ყაზბეგის კომლების 30% მიზნობრივი სოციალური დახმარებას იღებს, რაც თავის მხრივ მნიშვნელოვნად აღემატება ქვეყნის საშუალო მაჩვენებელს. თავისთავად ცხადია, რომ მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიმღებთა მაღალი რაოდენობა სიღარიბის მაღალ მაჩვენებელზე მიუთითებს, თუმცა ასევე ხაზს უსვამს დახმარების მნიშვნელოვნებაზე მაღალმთიან რეგიონებში.

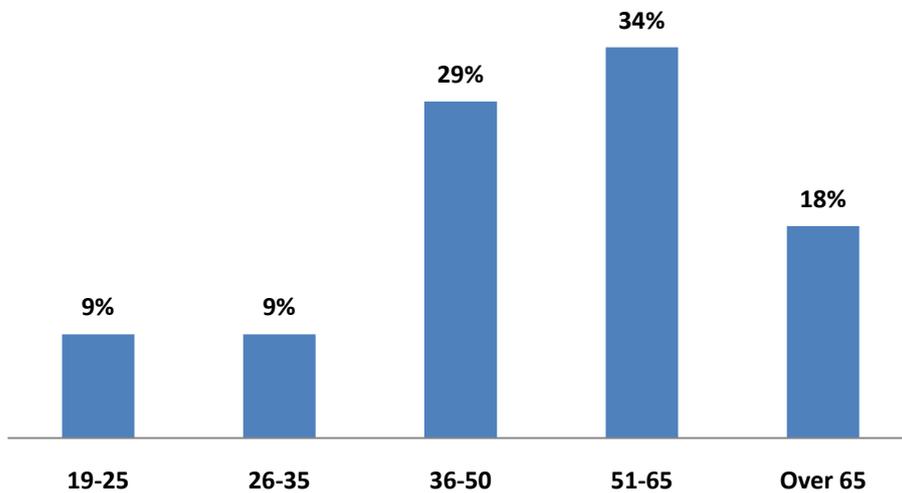
ასევე, სოციალური მომსახურების სააგენტოს მონაცემების თანახმად, ყაზბეგში 86 შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირი აღირიცხება. ყაზბეგში, ისევე როგორც დანარჩენ საქართველოში, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისთვის შესაბამისი ინფრასტრუქტურა და ან არ არსებობს ან სუსტად არის განვითარებული.

ცხრილი 1: ზრდასრული მოსახლეობის განათლების პროფილი ყაზბეგში

უმალესი განათლება ან ამჟამად სწავლობს უმაღლეს სასწავლებელში	45%
პროფესიული განათლება	29%
საშუალო განათლება	26%

საინტერესოა, რომ მოსახლეობის სამეოთხედს მიღებული აქვს სკოლის შემდგომი განათლება. ამ ჯგუფის 1/3-ს აქვს პროფესიული განათლების დამადასტურებელი დიპლომი. აქვე უნდა ითქვას, რომ დღევანდელი მდგომარეობით გამოკითხულთა შორის საკმაოდ მცირეა იმ ადამიანების რაოდენობა, რომელიც პროფესიულ სასწავლებელში სწავლობს. სავარაუდოდ, საბჭოთა კავშირის პერიოდში ყაზბეგის მოსახლეობას მეტი საშუალება ჰქონდა ესწავლა პროფესიულ სასწავლებლებში.

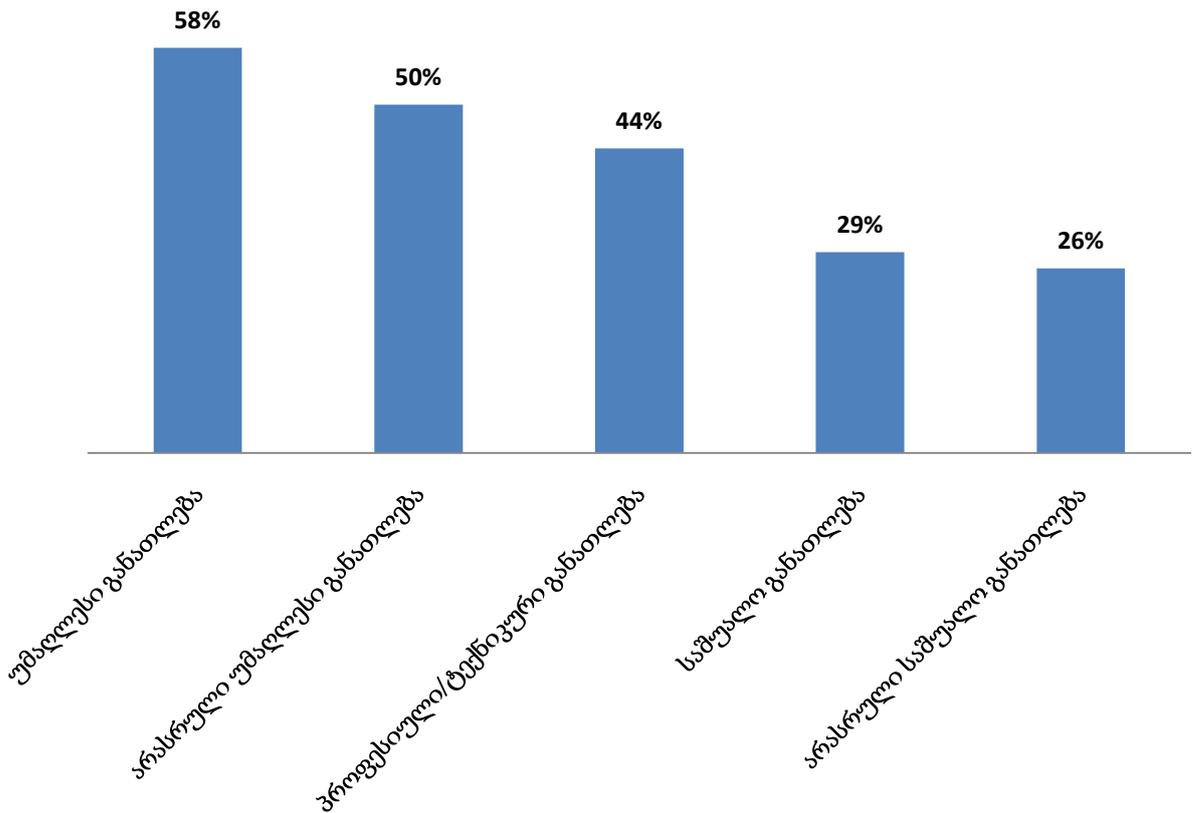
დიაგრამა 2: პროფესიული განათლების მქონე რესპონდენტები ასაკობრივ ჯგუფში

თუ შევხედავთ პროფესიული განათლების მქონე ადამიანების ასაკობრივ განაწილებას, 80%-ზე მეტი არის 36 ან მეტი წლის. ამჟამად, არათუ ყაზბეგში, არამედ არც მთლიანად მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში პროფესიული სასწავლებელი არ არსებობს. ყველაზე პოპულარული პროფესიები, რომლებსაც ყაზბეგის მაცხოვრებლები ეუფლებოდნენ, არის: ბულალტერია, მედიცინა (ექთნების ჩათვლით), მშენებლობასთან დაკავშირებული სპეციალობები, მანქანის ხელოსნობა და მეცხოველეობა.

როგორც მოსალოდნელია, მაღალი განათლების მოსახლეობაში დასაქმების დონე, შედარებით, უფრო მაღალია. ქვემოთ მოცემულია დეტალური განაწილება და ახსნა.

დიაგრამა3: დასაქმების მაჩვენებელი განათლების დონის მიხედვით

მონაცემები გვაჩვენებს, რომ უმაღლესი განათლების მქონეთა 58% დასაქმებულია ყაზბეგში. არასრული უმაღლესი განათლებაც კი, როგორც ჩანს, უკეთესია სამსახურის მოსაძებნად, ვიდრე პროფესიული ან საშუალო განათლება. ერთი მხრივ, ბუნებრივია, რომ დამსაქმებლებს ურჩევნიათ უმაღლესი განათლების მქონე თანამშრომლები, მაგრამ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ რამდენიმე მთავარი დამსაქმებლის სპეციფიკა მოითხოვს უმაღლეს განათლებას (მაგალითად, სკოლები და ბანკები). პროფესიული/ტექნიკური განათლების მქონეთათვის მსხვილი დამსაქმებლები არიან ბენზო-გასამართი სადგური, სასტუმრო (რუმსი), სასწრაფო დახმარება და სასაზღვრო პოლიცია.

ყაზბეგის განვითარების სტრატეგიული დოკუმენტები და კანონმდებლობა

2015

წლისივლისში,

საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ.

კანონის თანახმად, მაღალმთიანი დასახლების სტატუსი ენიჭება ყველა დასახლებას,

რომელიც ზღვის დონიდან

1500

მეტრის სიმაღლეზე ან მის ზევითმდებარეობს.

ესნიშნავს რომ ყაზბეგის მთელი მუნიციპალიტეტი მაღალმთიანი დასახლება დარის მიჩნეული. ზემოთ აღნიშნული კანონით ჩანს აცვლდა საქართველოს კანონი მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ, რომელიც

პირითადიეტაპისგანშედგებადაშემდეგისახისსარგებლითუზურნველყოფსმოსახლეობას

პირველი ეტაპი იწყება 2016 წლისპირველიიანვრიდან:

- ყოველთვიურიფინანსურიდახმარება 100 ლარისოდენობითკანონისამოქმედებისშემდეგდაბადებულიპირველიბავშვისადამეორებაშვისათვის, რომელთაერთ-ერთიმშობელიარისმაღალმთიანდასახლებაშიმუდმივადმცხოვრებიპირი, საქართველოსმთავრობისდადგენილებითგანსაზღვრულიწესით 1 წლისგანმავლობაში, ხოლომესამებავშვისადაყოველიშემდგომბავშვისათვის – 2 წლისგანმავლობაშიყოველთვიურიფულადიდახმარების – არანაკლებ 200 ლარისა;
- მაღალმთიანმთიანრეგიონშიდასახლებულიმოსახლეობა, თუ მათი წლიურიანაზღაურება6000 ლარზე ნაკლებია თავისუფლდება საშემოსავლო გადასახადებისგან;
- მომდევნოათიწლისგანმავლობაში, მთიანრეგიონშიდასახლებულიმოსახლეობასრულადთავისუფლდება მოგებისგადასახადისგან;
- მაღალმთიანრეგიონშიმუდმივადდასახლებულიმოსახლეობასრულიადთავისუფლდებამათსაკუთრებაშიყოფიქონებისთუმინისგადასახადებისგან;
- მაღალმთიანდასახლებაშიმდებარესკოლისმოსწავლისათვისიზრდებაგასაცემივაუჭერისრაოდენობა.

სარგებლისგაცემისმეორეეტაპიდაიწყება 2016 წლისპირველისექტემბრიდან.:

- მაღალმთიანდასახლებაშიმდებარესამედიცინოდაწესებულებაშიდასაქმებულისამედიცინოპერსონალიმიიღებსყოველთვიურდანამატს;ექიმი - სახელმწიფოპენსიისორმაგი, ხოლოექთანისახელმწიფოპენსიისოდენობით;
- მაღალმთიანდასახლებაშიმდებარე, სკოლებშიდასაქმებულიმასწავლებლებიმიიღებენ დანამატსსაჯაროსკოლისმასწავლებლისსაბაზოთანამდებობრივისარგოსარანაკლებ35 %-ს;
- საპენსიოასაკსმიღწეულიმაღალმთიანდასახლებაშიმუდმივადმცხოვრებიპირები, რომლებიცყოველთვიურადიღებენსახელმწიფოპენსიას, დამატებითმიიღებენსახელმწიფოპენსიისარანაკლებ 20%-ს. ასევესოციალურიპაკეტისმიმღებიპირებისთვის20%-ითგაიზრდებაყოველთვიურიდანამატის ოდენობა;
- მაღალმთიანდასახლებაშიმუდმივადმცხოვრებლებისთვისსაჭიროგატობის ხარჯებისნახევარიანაზღაურდებასახელმწიფოსმიერ;
- საქართველოსგანათლებისადამეცნიერებისსამინისტროსან/დამისსისტემაშიმემავეალიადმინისტრაციულიორგანოსმიერგანსაზღვრულიშესაბამისიპროგრამისმონაწილემასწავლებლისათვის, რომელიცპროგრამისფარგლებშიმაღალმთიანდასახლებაშიმდებარეზოგადსაგანმანათლებლოდაწესებულებაშიადასაქმებული, დანამატისსახითმიიღებს შრომისანაზღაურების 50 პროცენტს.

სარგებლისგაცემისბოლოეტაპისგანხორციელებისდაწყებაიგეგმება
წლისპირველიიანვრიდან,
რომელიცუზრუნველყოფსმაღალმთიანდასახლებაშიმუდმივადმცხოვრებიპირების
თვისმოხმარებულიელექტრონერგისყოველთვიურისაფასურის
ანაზღაურებას.

2017

50%-ის

განახლებულიკანონისმიხედვით,ასევე დამატებითი შეღავათები განესაზღვრება
მაღალმთიან რეგიონში მოქმედ ბიზნესებს.
მეწარმესუბიექტი,რომელიცფუნქციონრებსმაღალმთიანრეგიონში,
იყენებსადგილობრივრესურსებსდაასაქმებსადგილობრივკადრებს,
სამიწლისგანმავლობაშითავისუფლებდაგადასახადებისგან.

განხორციელებულიგანახლებულისაკანონმდებლორეგულაციებიანამდვილადდროუ
ლიინიციატივაა,
რომელმაცშეიძლება მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს ქვეყნის მაღალმთიანი რეგიონებ
ისგანვითარებაში. თუმცაგამოიყოფა რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი,
რომელიც უნდა იყოს გათვალისწინებული. პირველ რიგში მნიშვნელოვანია,
რომ სამოქალაქო საზოგადოება აქტიურად
იყოს ჩართული სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული აქტივობების შესრულების
როცესში,
ასევე სახელმწიფოს სჭირდება დაიწყოს აქტიური კამპანია, რომელიც უზრუნველყოფს
ადგილობრივი მოსახლეობის ინფორმირებულობას მოსალოდნელი ცვლილებების შესა
ხებ. პოტენციურად შეიძლება რთულად განსახორციელებელი იყოს ადგილობრივი
ხელისუფლების მიერ მუდმივ მაცხოვრებლებად დარეგისტრირებული მოსახლეობის
მონიტორინგს.

აქვეუნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს მთავრობამ UNDP-ისა და GIZ-
ის დახმარებით შეიმუშავა და დაამტკიცა რეგიონალური განვითარების სტრატეგია
თითოეული რეგიონისთვის. მცხეთა-მთიანეთის 2015-2021 წლების სტრატეგია
ცოტა ხნის წინ ატვირთეს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის
სამინისტროს საიტზე. სტრატეგია გამოყოფს რეგიონის მთავარ გამოწვევებს და
მიმართულებებს. სტრატეგიის მიხედვით, რეგიონის ეკონომიკური
განვითარებისთვის, მნიშვნელოვანია ექსპორტზე ორიენტირებული მცირე და
საშუალო ბიზნესის წახალისება. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სოფლის
მეურნეობას და ექსტენციის სერვისებს, რაც ხელს შეუწყობს უკეთესი პრაქტიკის
დანერგვას. ერთ-ერთი კონკრეტული მიმართულებაა რძის შემგროვებელი
პუნქტების გახსნა, რომლებიც უკვე წარმატებით მუშაობენ სხვა რეგიონებში და
მოთხოვნა კიდევ იზრდება. სტრატეგია ასევე აცნობიერებს ტურიზმის პოტენციალს
და შესაბამისი სასტუმრო ინფრასტრუქტურის და ტურისტული პროდუქტების
შეთავაზების მნიშვნელობას. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს მცირე სათხილამურო
ტრასები ახალაგზრდა გიდების მოსამზადებლად ყაზბეგში. სტრატეგია ასევე
მიმოიხილავს რეგიონის სხვა მნიშვნელოვან გამოწვევებს: ნარჩენების მართვა,
ტრანსპორტირება სოფლებს შორის და კომუნალური მენეჯმენტი.

ამჟამინდელი მდგომარეობით, საქართველოს არსებული 9 რეგიონიდან 7 რეგიონისთვის დამტკიცებულია განვითარების 7 წლიანი სტრატეგია 2014-2017 წლებისთვის. დარჩენილია მხოლოდ იმერეთის და მცხეთა-მთიანეთის რეგიონები, რომელთა რეგიონული განვითარების სტრატეგიის სამუშაო ვერსიები მომზადებულია და დამტკიცდება 2015 წლის ბოლოსთვის. 2012-2017 წლის რეგიონული სტრატეგია ელექტრონულად ხელმისაწვდომია რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს ვებ-გვერდზე.

საპილოტეპროგრამისფარგლებში, UNDP ეხმარებამუნიციპალური განვითარებისგეგმისმომზადებაშისაქართველოს 6 რეგიონის 22 მუნიციპალიტეტს(მათ შორის დუშეთიდათიანეთი, მცხეთა-მთიანეთისრეგიონიდან, მაგრამარაყაზბეგი). მუნიციპალურიგანვითარებისგეგმამზადდებაფინანსთასამინსტროს N244 დადგენილებისმიხედვით „პროგრამული ბიუჯეტის შემუშავების მეთოდოლოგიის შესახებ.“ პროექტი მიზნად ისახავსსაჯაროცნობადობისდასამოქალაქოჩართულობისზრდას. პროექტის დასრულება იგეგმება 2016 წლის იანვრისთვის. პროექტის დასრულების შემდეგ იგეგმება მუნიციპალური განვითარების გეგმის მომზადება სხვა რეგიონებისთვისაც. ეს მნიშვნელოვანია ყაზბეგის ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფისთვის, რადგან შეიძლება შეიქმნას ადგილობრივი კერძო და სამოქალაქო სექტორის მუნიციპალური დაგეგმარებასა და ბიუჯეტის შემუშავებაში ჩართულობის გრძელვადიანი მექანიზმი. იმედია, რომ ყაზბეგის ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის წევრებიც ჩართულები იქნებიან ამ მუნიციპალური დაგეგმარების მექანიზმში.

ეკონომიკური აქტივობები ყაზბეგში

სტეფანწმინდაგამორჩეულადაქტიურიატურისტულითვალსაზრისით.შესაბამისად, სეზონისდროსაქტიურიბიზნესიც საკმაოდ აქტიურდება. ძირითადი საქმიანობისსფეროტურიზმია. სასტუმროების ბაზრის უმსხვილესი წარმომადგენელია სასტუმრორუმსი, რომელიც 2011 წელს გაიხსნა. სასტუმროსაქვს 156 ოთახი (312 საწოლი) დაარისყველაზედიდისასსტუმრორეგიონში, გუდაურისჩათვლით. სასტუმრო რუმსში ნომრისფასები 140 დოლარიდანწყებადაძირითადადგანკუთვნილიამაღალიშემოსავლისმქონეპირებისთვის. ორი საშუალო ზომის სასტუმრო და დაახლოებით 60 საოჯახო ტიპის სასტუმროა სტეფანწმინდასა და გერგეტში, დამატებით 3 სასტუმრო და უამრავი საოჯახო სასტუმროა ჯუთაში.

შედარებით მცირეა ტურისტული აქტივობა სოფელ არშაში, სადაც, ადგილობრივების მიხედვით, ყაზბეგში საუკეთესო ხინკალი მზადდება. სოფელ არშაში მხოლოდ ორი სასტუმროა. მიუხედავად ტურისტული აქტივობების მაღალი მაჩვენებლისა რეგიონში, ზოგადად ტურიზმს მაინც ძალიან მცირე

სარგებელი მოაქვს ადგილობრივი სოფლის მაცხოვრებლებისთვის.⁴ რეგიონში სოფლის მოსახლეობა ძირითადად პენსიის, სოციალური დახმარების და მცირე სასოფლო-სამეურნეო აქტივობების საშუალებით ცხოვრობს. ყაზბეგის რეგიონი სოფლის მეურნეობის თვალსაზრისით ნაკლებად განვითარებულია, რაც, ძირითადად, უკავშირდება რეგიონის მაღალმთიანობას და მცირე მიწიანობას. მეტნაკლებად განვითარებულია მარცვლეული კულტურები, შედარებით უფრო მეტად განვითარებულია კარტოფილის მოყვანა.

საინტერესოა, რომ ეკლესიადა მასთან დაკავშირებული ხალხიაქტიურად არიან ჩართული სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში. მაგალითად, ყაზბეგის რეგიონში ყველაზე დიდისაკალმახეარის სოფელსნოში, რომელიც საპატრიარქოს რეზიდენციაში მცხოვრებ ბერებს ეკუთვნის. ასევე, რეგიონში ყველაზე დიდი ცხვრის ფერმაც ეკლესიასთან დაკავშირებული ხალხის მფლობელობაშია.

როგორც წესი, სოფლებში საშუალოდ 1 ან 2 პატარა მაღაზია და თონია. თუმცა გზისპირა სმდებარე სოფლებში სხვა სახის ბიზნესებიც აქტიურია, მაგალითად სოფელ აჩხოტში არის მარცვლეულის საწყობი. საწყობის მფლობელის საქონელი მოაქვს რუსეთიდან და შემდეგ ყიდის საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში.

რაც შეეხება ახალ

ბიზნეს აქტივობებს, ყაზბეგის რეგიონში რამდენიმე მცდელობა იყო. მაგალითად დაიწყო მარწყვის დასალათის ფურცლის მოყვანა. ასეთი პროექტები, ძირითადად, ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს პროგრამს „ახალი ეკონომიკური შესაძლებლობების“ ფარგლებში განხორციელდა. ახალ სასოფლო სამეურნეო აქტივობებს მცირე წარმატებაც მოჰყვა, მაგრამ როგორც ახალი ბიზნესისთვის არის დამახასიათებელი, ბაზარი ჯერჯერობით შეზღუდულია. განვითარების შემთხვევაში, ადგილობრივმა მწარმოებლებმა შესაძლოა თავიანთი პროდუქცია რეგიონშივე გაყიდონ, სასტუმროებისა და საოჯახო სასტუმროების ბაზრის გამოყენებით. თუმცა ამ უკანასკნელის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია შესაბამისი მარკეტინგული სტრატეგიების შემუშავებაც.

კიდევ ერთი მსხვილი პროექტი, რომელიც ხელს უწყობს ადგილობრივი ბიზნესების წახალისებას, ყაზბეგის ეროვნული პარკის საშუალებით ხორციელდება. პროექტის ფარგლებში, პარკის მიმდებარე ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობას მცირე გრანტებს გადასცემენ. თუმცა, პარკის საბოლოო ფორმით ჩამოყალიბების შემდეგ არ არის მკაფიო რა ბედი ეწევა იმ მოსახლეობას, რომელიც პარკის მიმდებარე საძოვარ თუ სახნავ-სათეს მიწებს იყენებს. ამჟამად, მთელ ქვეყანაში მიმდინარეობს აქტიური დისკუსიები მოსახლეობის მიერ საკუთრებაში არსებული მიწების რეესტრში დარეგისტრირების შესახებ. პროცესი საკმაოდ რთულია და შეიძლება კიდევ უფრო გართულდეს.

⁴ სასტუმროების და სხვა ბიზნესების შესახებ დეტალური ინფორმაციისთვის, იხილეთ ტურიზმის კვლევა.

გარდა რეგიონში არსებული ბიზნესისა, ასევე გამოიყოფა დასაქმების შემდეგი ძირითადი სექტორები:

ცხრილი4: ყველაზე დიდი დამსაქმებლები ყაზბეგში

1	საჯაროსკოლები და საბავშვობალები
2	საგანგებო და ხმარების სამსახური
3	სასტუმრო რუმსი
4	დარიალის ჰიდროელექტროსადგური
5	სასაზღვრო პოლიცია
6	ენერგოპროჯორჯია
7	თვითმართველობის სტრუქტურები
8	ბენზინ გასამართი სადგური „სოკარი“
9	ლიბერთი ბანკი
10	სხვა

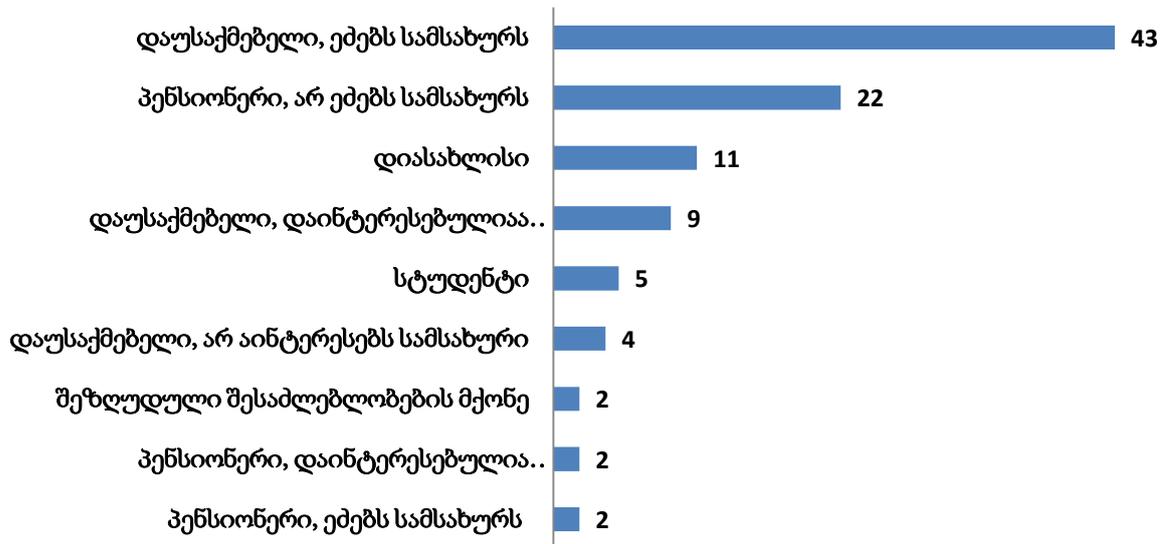
კვლევის შედეგების თანახმად, ზრდასრულ რესპონდენტთა 57% დაუსაქმებელია. ყაზბეგის რეგიონში ყველაზე დიდი დამსაქმებელი სახელმწიფოა. გამოკითხულ 18 წელს გადაცილებულ რესპონდენტთა 26% სწორედ საჯარო სტრუქტურებშია (ძირითადად საჯარო სკოლა), ხოლო 17% კერძო სტრუქტურებშია დასაქმებული. საინტერესოა, რომ დამსაქმებელთა თვალსაზრისით შედარებით განსხვავებული მდგომარეობაა სტეფანწმინდაში, სადაც კერძო დამსაქმებელთა რაოდენობა საჯარო სტრუქტურებში დასაქმებულთა რაოდენობას უტოლდება, შესაბამისად გამოკითხულ რესპონდენტთა 50% აცხადებს, რომ დასაქმებულია კერძო სექტორში. კერძო სექტორში დასაქმებულთა მაღალი რაოდენობა ძირითადად განპირობებულია სასტუმრო რუმსში დასაქმებული პირების რაოდენობით. როგორც წესი, ისეთი დიდი ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები, როგორცაა სასტუმრო რუმსი, ადგილობრივ მოსახლეობას ძირითადად დასაქმებს დაბალ-ანაზღაურებად თანამდებობებზე, როგორცა, მაგალითად, სასტუმროს დაცვის სამსახური და ასე შემდეგ.

ქვეყნის მონაცემებს თუ შევადარებთ, ასეთი დასაქმების სტრუქტურა, პრინციპში, არ არის ცუდი. როგორც წესი, საკმაოდ დიდია განსხვავება ფორმალური დასაქმების მაჩვენებელსა და თვითდასაქმების მაჩვენებელს შორის. რაც ძირითადად განპირობებულია ხოლმე დასაქმების განსაზღვრების სხვადასხვაგვარი გაგებით, რაც ნიშნავს, რომ ის ვისაც სახელმწიფო მიიჩნევს დასაქმებულად, თავად სულაც არ თვლის თავს დასაქმებულად. შესაბამისად, როგორც წესი უმუშევრობის თვით-კლასიფიკაციის მაჩვენებელი გაცილებით მაღალია, ვიდრე სახელმწიფოს მიერ გამოქვეყნებული უმუშევრობის მაჩვენებელი.

როდესაც ეროვნული-დემოკრატიული ინსტიტუტი (NDI) ატარებს პოლიტიკურ კვლევას საქართველოს მასშტაბით (კვლევარეპრეზენტატული ასრულია და საქართველოს მოსახლეობისთვის), კვლევის ფარგლებში სვამენ კითხვას “ხართუარა დასაქმებული”. გამოკითხულ რესპონდენტთა

67% არ მიიჩნევს თავს დასაქმებულად, ხოლო 33% მიიჩნევს თავს დასაქმებულად.⁵ აქვემნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ გამოკითხულ რესპონდენტთა 67%-ის ქვემოთ იგულისხმება რესპონდენტთა ის ნაწილი, რომელიც სხვადასხვა მიზეზის გამო არ ეძებს სამსახურს. ქვემოთ მოცემულია დეტალური ინფორმაცია 67% დაუსაქმებელი რესპონდენტთა შესახებ.

დიაგრამა 5: ეროვნული-დემოკრატიული ინსტიტუტის 2015 წლის აპრილის კვლევის მონაცემების შედეგები. გამოკითხულ რესპონდენტთა 67%, ვინც თავს დაუსაქმებლად მიიჩნევს.⁶

საინტერესოა, რომ დაუსაქმებელ რესპონდენტთა შორის, მხოლოდ 43%-ია, რომელიც ამჟამად სამსახურს ეძებს, რაც ნიშნავს, რომ უმუშევრობა 29%-ია, ამ გამოკითხვის მიხედვით. სანამ უმუშევრობის პრობლემების შესახებ ვისაუბრებთ, სწორად უნდა გვესმოდეს თუ რას გულისხმობს ეს უკანასკნელი.

სტეფანწმინდაში გამოკითხულ რესპონდენტთა 36% აცხადებს, რომ არის სხვადასხვა ბიზნესის მფლობელი. მათი უმრავლესობა, ძირითადად, მანქანის გაქირავების ან/და მანქანის მომსახურების შეთავაზებით არის დაკავებული.

გამოკითხულ რესპონდენტთა 46%-ს აღებულია ქვსკრედიტი. ძირითადად, კრედიტის ასაღებად მიმართავენ ბანკს ან მიკრო-საფინანსო ორგანიზაციებს. სტეფანწმინდაში, როგორც წესი, კრედიტს იღებენ ბიზნესის გასაფართოებლად, როგორცაა, მაგალითად, სახლის რემონტი ან ან 4x4 მანქანის შეძენა (რომელსაც აქტიურად იყენებენ ტურისტებისთვის მომსახურების შესათავაზებლად). ხოლო სოფლის მეურნეობის კრედიტს, ძირითადად, სოფლის მეურნეობის ხარჯების დასაფარად იყენებენ.

⁵ ეროვნული-დემოკრატიული ინსტიტუტი (აპრილი 2015), პოლიტიკური დამოკიდებულებების კვლევა საქართველოში, გვ. 16

⁶ ეროვნული-დემოკრატიული ინსტიტუტი (აპრილი 2015), პოლიტიკური დამოკიდებულებების კვლევა საქართველოში, გვ. 17

სახელმწიფო და კერძო სერვისები ყაზბეგში

ადგილობრივით-მმართველობის ხარჯები და ბიუჯეტი

ყაზბეგის პრობლემების ანალიზის დროს, მნიშვნელოვანია ბიუჯეტის დეტალური შესწავლა, ყაზბეგის მუნიციპალური პრიორიტეტების დასადგენად.

ყაზბეგის ბიუჯეტის აჯაროდ ხელმისაწვდომია როგორც საქართველოს საკანონმდებლობის, „მაცნეს“ საშუალებით, ისე ყაზბეგის მუნიციპალური ტერიტორიის ოფიციალურ ვებ-გვერდზე.

ცხრილი 6: ყაზბეგის 2013-2016 წლების ფუნქციონალური ბიუჯეტი (ფაქტი. მილიონ ლარში)⁷

ხარჯები	2013	2014	2015	2016
ადმინისტრაციული ხარჯები	1.3	1.5	1.5	1.3
კომუნალური მეურნეობის განვითარება	0.3	2.2	0.5	0.1
ეკონომიკური აქტივობები (ტრანსპორტირება)	0.9	0.9	1.3	2
განათლება (ძირითადად სკოლამდელი განათლება)	0.3	0.6	0.7	0.6
გარემოს დაცვა	0.6	0.3	1.3	1
რეკრეაცია, კულტურა და რელიგია	0.2	0.3	1.2	1.6
უსაფრთხოება და საჯარო წესრიგი (სახანძრო)	0.1	0.1	0.2	0
სოციალური დაცვა	0.06	0.1	0.2	0.2
თავდაცვა	0.05	0.04	0.04	0.04
ჯანმრთელობა	0.04	0.04	0.04	0.04
სულ	3.85	6.08	6.9	6.9

როგორც ცხრილი აჩვენებს,

მუნიციპალური ტერიტორიის ხარჯების ძირითადი ნაწილი ადმინისტრაციულ ხარჯებზეა წილი. ამავდროს, გარემოს დაცვა და კომუნალური მეურნეობის ხარჯები მნიშვნელოვანია. თუმცა გარემოს კომპონენტიდან ბიუჯეტის ძირითადი ნაწილი იხარჯება მიწისქვეშა წყლების პრობლემის გადასაჭრელად. 2014 წელს კომუნალური მეურნეობის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებული ხარჯები 2 მილიონ ლარითარის გაზრდილი. როგორც ჩვენ ყაზბეგის გამგეობაში გაგვარკვიეს, ამ თანხის უდიდესი ნაწილი ცენტრალური ბიუჯეტიდან იყო გადმორიცხული სოფელ სნოში საპატრიარქო რეზიდენციის მიმდებარე მშენებლობის დასაფინანსებლად. სამშენებლო სამუშაოები ჯერ არ დასრულებულა.

რაც შეეხება შემოსავლებს, რეგიონისთვის შემოსავლების მთავარი წყარო არის სახელმწიფოს დაფინანსება, რომელიც მუნიციპალური ტერიტორიის მთლიანი ბიუჯეტის დაახლოებით 50-60%-ს უტოლდება. ასევე საკმაოდ მაღალია აზარტული თამაშების საშუალებით მიღებული შემოსავლის ოდენობა, რაც 2014 წლისთვის დაახლოებით

⁷ გთხოვთ გაითვალისწინოთ, რომ 2015 და 2016 წლის მონაცემები არაა საბოლოო.

0.8-1.2 მილიონ ლარს უტოლდება. აზარტული თამაშები ძირითადად იმართება სასტუმრო რუმში, რომელიც თავის მხრივ ადგილობრივების შემოსავლის ზრდას მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს. რეგიონის ბიუჯეტის შემოსავლების დანარჩენი ნაწილი ნაწილდება ქონების გადასახადებზე, რომლის ადმინისტრირება ადგილობრივ დონეზე ხდება. აქედან მიღებული შემოსავალია 0.6-0.8 მილიონ ლარს შორის მერყეობს. მიწისგაქირავებით მიღებული შემოსავლის ოდენობა შედარებით უმნიშვნელოა, რაც წლიურად დაახლოებით 1-2 ათას ლარს შეადგენს.

მიწისრეგისტრაცია

მიწის რეგისტრაციის საკითხი კვლავ ქვეყნის ერთ-ერთ გამოწვევად რჩება. ამბობენ, რომ დღეის მდგომარეობით სასოფლო-სამეურნეო მიწის მხოლოდ 20-25%-ია რეგისტრირებული.⁸ ამჟამად, საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო (NAPR) დამსოფლიო ბანკის ერთობლივი პროექტის ფარგლებში მიმდინარეობს 48 ჰექტარის სასოფლო-სამეურნეო მიწის რეგისტრაცია, ყაზბეგის რეგიონის 11 სოფელში. რეგისტრაციის დასრულება იგეგმება 30 თვის ვადაში. თუმცა, პროექტის წარმატებით განხორციელების შემთხვევაშიც კი, ჯამურად დარეგისტრირებული მიწის რაოდენობა მხოლოდ 2%-ით გაიზრდება. მიწის რეგისტრაციასთან დაკავშირებული პრობლემები არა მხოლოდ სახელმწიფოს პოლიტიკას უკავშირდება, რომელიც თავის მხრივ ზუსტად არ განსაზღვრავს თუ რომელი სასოფლო-სამეურნეო მიწებია ხელმისაწვდომი გასამოყენებლად, არამედ ასევე მიწის რეგისტრაციასთან დაკავშირებული გამოწვევა უკავშირდება საკმაოდ სერიოზულ კონფლიქტს, ერთის მხრივ მცირე ფერმერებს შორის, რომლებიც თავიანთ მიწას დაურეგისტრირებლად წლებია იყენებენ და მეორეს მხრივ ინვესტორებს შორის.

დღევანდელი მდგომარეობით, სასოფლო-სამეურნეო მიწის რეგისტრაციის პრობლემა კვლავ გადაუჭრელი რჩება. მიწის რეფორმა 1992 წელს დაიწყო, მას შემდეგ რამდენიმე პროექტი განხორციელდა, თუმცა არცერთი მათგანი არ აღმოჩნდა იმდენად ეფექტური, რომ გავლენა მოეხდინა სასოფლო-სამეურნეო მიწის ბაზარზე. ეს პრობლემა საკმაოდ კომპლექსურია, რადგან დაურეგისტრირებელი სასოფლო-სამეურნეო მიწებით, როგორც წესი, სარგებლობენ გლეხები, რომლებმაც მიიღეს მიწის სარგებლობის უფლება, მაგრამ ეს უფლება არაა დარეგისტრირებული საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს მიერ. სარგებლობის უფლება არ არის სრულყოფილი, რადგან არ მოიცავს ინფორმაციას როგორც მიწის პარამეტრების, ასევე უსტიადგილმდებარეობის შესახებ. შედეგად, კიერო კონკრეტულ სასოფლო-სამეურნეო თუ არა სასოფლო-სამეურნეო მიწას შეიძლება ჰყავდეს რამდენიმე „კანონიერი“ მფლობელი, რომლებსაც შეიძლება ჰქონდეთ მიწის მფლობელობაზე პრეტენზია.

⁸ მაგალითისთვის, იხილეთ საერთაშორისო გამჭვირვალობის სტატია, რომელიც ეფუძნება საჯარო რეესტრის დასოფლისმეურნეობის საინფორმაციო სისტემის მონაცემებს <http://www.transparency.ge/blog/akhali-kanonproekti-khelisupleba-utskhoeli-investorebistvis-mitsis-nakvetebis-registratsias-kvi?page=3> ანაწევრებით ამარბუამის ელექტრონულ სტატიიდან. http://commerciant.ge/?m=5&news_id=21015&cat_id=5,22

წლისმანძილზე შეინიშნება პოზიტიური ცვლილებების სასოფლო-სამეურნეო მიწის რეგისტრაციის რეგულაციის თვალსაზრისით. 2011 წელს, მთავრობამ აკრძალა სახელმწიფო მიწების იჯარით გაცემა, ამავდროულად მიწის იჯარის მფლობელებს მიანიჭა უპირატესობა, რის თანახმადაც მათ შეუძლიათ ხანგრძლივ მფლობელობაში არსებული მიწები გამოისყიდონ და საკუთარ მფლობელობაში დაირეგისტროტონ. ისეთ შემთხვევაში, თუ ფაქტობრივ მფლობელს არ სურს მიწის გამოსყიდვა, მაშინ სახელმწიფოს შეუძლია მიწა უკან დაიბრუნოს და აუქციონის გამოყენებით გაყიდოს (ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი)

თუმცა მნიშვნელოვანია, რომ გაურკვევლობა მიწის მფლობელობასთან დაკავშირებით, ისევე როგორც მიწის დროებით სარგებლობასთან დაკავშირებით ქმნის სერიოზულ დამაბულობას ადგილობრივ თემებში. უფრო მეტიც, სავლესამუშაოების მიმდინარეობის დროს, სოფელ ვარდისუბნის ერთ-ერთი წამომადგენელმა მკვეთრად განაცხადა, რომ „ვიღაცა უცილებლად მოკვდება თუ ჩვენ შეგვეზღუდება მიწით სარგებლობის უფლება“. სოფლებში მაცხოვრებელი მოსახლეობა მეტად არის დამოკიდებული მიწის გამოყენებაზე, ვიდრე სტეფანწმინდის მაცხოვრებლები. ისინი მიწას ძირითადად იყენებენ სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობისთვის ან სამოვრებისთვის. მიწის რეგისტრაციის პრობლემა კონფლიქტის სერიოზულისაფრთხედ შეიძლება იქნას განხილული თუ ერთ დღესაც ადგილობრივი მაცხოვრებლები აღმოაჩენენ რომ მიწის სარგებლობა აღარ შეუძლიათ. ეს საკითხი ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფის წევრების მნიშვნელოვან ყურადღებას იმსახურებს, როგორც წესი, მათ შეუძლიათ დიდი როლი ითამაშონ და დაეხმარონ რეგიონს ეკონომიკური განვითარებაში, ასევე ადგილობრივ მოსახლეობასა და სახელმწიფოს შორის მოსალოდნელი დაპირისპირების რისკები შეამცირონ.

ხელმისაწვდომის სერვისები და ძირითადი პრობლემები

სტეფანწმინდაში, ძირითადად ყველა სახის სახელმწიფო სერვისის მიღება არის შესაძლებელი, მათ შორის ხელმისაწვდომია ადგილობრივი თვითმმართველობის უწყებები, ცენტრალური ხელისუფლების წარმომადგენლობები, პოლიცია, საავადმყოფო, სახანძრო, საჯარო სკოლები და საბავშვო ბაღები.

ახლა ხანს დასრულდა იუსტიციის სამინისტროს მიერ იუსტიციის სახლის მშენებლობა, რომლის საშუალებითაც ერთ სივრცეში 200-მდე სახელმწიფო სერვისის მიღება არის შესაძლებელი. იუსტიციის სახლის გახსნის შემდეგ, რეგიონის მოსახლეობას აღარ მოუწევს თბილისში ჩამოსვლა სხვადასხვა სერვისის მისაღებად.

რეგიონში ტრანსპორტირება სერიოზული პრობლემაა. არსებობს ავტობუსი, რომელიც მხოლოდ დღეში ერთხელ მოძრაობს და სტეფანწმინდას ახლო მდებარე სოფლებთან აკავშირებს. 2005 წლამდე, ყაზბეგის რეგიონის მოსახლეობისთვის უფასო გაზი იყო ხელმისაწვდომი, ჩრდილოეთ-სამხრეთის გაზსადენის სიახლოვის გამო, რომელიც რუსეთიდან ყაზბეგის გავლით შემოდიოდა საქართველოში. სწორედ უფასო გაზის ხელმისაწვდომობის გამო, ყაზბეგში საკმაოდ პოპულარულია

სათბურები, თუმცა 2005 წლის შემდეგ, როდესაც შეწყდა უფასო გაზის მიწოდება, სათბურების ფუნქციონირებაც შეწყდა. დღეს, რეგიონში შესამჩნევია ძალიან ბევრი ძველი სათბურის ნაგებობა, რომელიც ამჟამად მიზნობრივად აღარ გამოიყენება.

სოკარის ბენზინგასამართი სადგური და ლიბერთი ბანკის ფილიალი მდებარეობს სტეფანწმინდაში. ასევე მუშაობს რამდენიმე დიდი სუპერმარკეტი და საკვები ობიექტის ფილიალი. ამასთან „სმარტი“ არის გუდაურში. რაც შეეხება ინტერნეტს, სტეფანწმინდაში ხელმისაწვდომია DSL ინტერნეტი, რომელსაც საკმაოდ მისაღებია ინტერნეტთან წვდომის სიჩქარის თვალსაზრისით.

სტეფანწმინდაში არსებული სიტუაცია მკვეთრად განსხვავდება სოფლებში არსებული სიტუაციისგან. მაგალითად, ჯუთაში, რომელიც ზღვის დონიდან 2,200-2400 მეტრზე მდებარეობს, არა მხოლოდ ინტერნეტი, არამედ ზოგიერთი ფიჭური სატელეფონო მომსახურებაც არ არის ხელმისაწვდომი.

კვლევისმონაცემებისთანახმად, ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ ყაზბეგის მასშტაბით სამი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემაა: სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა, აფთიაქი და სოფლის შიდა გზები. ზემოთ აღნიშნული პრობლემები თანაბრად დამახასიათებელია ყაზბეგში არსებული ყველა დასახლებისთვის, მათ შორის სტეფანწმინდისთვის (სადაც აფთიაქი ფუნქციონირებს). თუმცა, სოფლის მაცხოვრებლებს გაცილებით სერიოზული პრობლემებიც აქვთ, მაგალითად ბევრ სოფელში განათლების მიღების შესაძლებლობა არ აქვთ. ყაზბეგში, სულ, მხოლოდ 7 სკოლა ფუნქციონირებს.

ცხრილი7: სკოლები ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში⁹

სკოლა	მოსწავლეებისრაოდენობა	მასწავლებლების რაოდენობა
სტეფანწმინდის წმინდაილიას სახელობის გიმნაზია	136	20
სტეფანდმწინდისსაჯაროსკოლა	97	25
სოფელარშასსაჯაროსკოლა	81	21
სოფელგორისციხესსაჯაროსკოლა	39	15
სოფელსიონისსაჯაროსკოლა	102	19
სოფელსნოსსაჯაროსკოლა	39	18
სოფელყანობისსაჯაროსკოლა	1	5

ზოგიერთსაჯაროსკოლა, მაგალითადსოფელყანობისსაჯაროსკოლაში, მეხუთე კლასის შემდეგ სწავლა არ არის შესაძლებელი. ზოგადადმოსწავლეებისტრანსპორტირებაძვირია,სწავლებისხარისხიკი, დაბალია. შედარებით განსხვავებული სიტუაციაა სტეფანწმინდაში. დაბაში სულ ორი სკოლა

⁹განათლების და მეცნიერების სამინისტროს მონაცემთა ბაზა, ხელმისაწვდომია ელექტრონულად, http://catalog.edu.ge/index.php?module=school_info&page=main&search=search®ion=11&district=104&school_type=3&school_name=&button.x=59&button.y=21&button=%E1%83%AB%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%9C%E1%83%90ბოლო შესვლა, 20 ნოემბერი, 2015 წელი

ფუნქციონირებს, მიუხედავად იმისა, რომ ერთი სკოლა (წმინდა ილიას სახელობის გიმნაზია) ტექნიკურად უფრო კარგად არის აჭურვილი ვიდრე მეორე საჯარო სკოლა, მაინც შეიძლება ითქვას, რომ ორივე სკოლაში არის სწავლებისთვის ელემენტარული პირობები, რადგან აქვთ კომპუტერები, სპორტული ინვენტარი და ცენტრალური გათბობა. რაც შეეხება დანარჩენ დასახლებებს, გარდა სოფელ არშისდასიონისსკოლებისა, სკოლებში გათბობა უზრუნველყოფილია შეშის ღუმელის გამოყენებით, სხვა დამატებითი ტექნიკური აღჭურვილობები კი უბრალოდ არ არსებობს. რაც შეეხება სკოლამდელ განათლებას, ძირითადად საბავშვო ბაღები სკოლებთან ერთად ფუნქციონირებენ. რეგიონში სულ 7 საბავშვო ბაღია, რომელშიც 172 ბავშვი სწავლობს.

დანართი 1: ყაზბეგის რაიონის სოციო-ეკონომიკური კვლევა (კითხვარი)

დასახლება	
საკრებულო	
ინტერვიუერი	
ინტერვიუს ნომერი	
რესპონდენტის ტელეფონის ნომერი	
თარიღი	დღე: _____ თვე: _____ წელი: _____
ინტერვიუს დაწყების დრო	სთ _____ წთ _____
ინტერვიუს დასასრულის დრო	სთ _____ წთ _____

მოგესალმებით, მე გახლავართ _____ . ჩვენ ვაკეთებთ კვლევას ჩეხური ორგანიზაცია PiN-ის დაკვეთით ევროკავშირის ENPARD-ის პროექტის ფარგლებში. პროექტი მიზნად ისახავს ყაზბეგის მოსახლეობის სოციო-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას. ეს კვლევა კონფიდენციალურია და მონაცემები თქვენი ოჯახის შესახებ მხოლოდ შიდა მოხმარებისთვის გამოიყენება, რომ შევძლოთ უკეთ გავიცნოთ ყაზბეგში არსებული მდგომარეობა. ეს მნიშვნელოვანია ყაზბეგის განვითარებისთვის. გამოკითხვა სულ 15-იოდე წუთს წაგართმევთ და მადლობელი ვიქნებით, თუ გამოგვიყოფთ ამ დროს.

- პირველ რიგში, გთხოვთ შეგვახსენებინოთ ცხრილი თქვენი ოჯახის წევრების შესახებ, სახელების და გვარების გარეშე. გთხოვთ დაიწყოთ ოჯახის ასაკით ყველაზე უფროსი წევრიდან და მიუთითოთ სქესი, ასაკი, რჩება თუ არა ზამთარში ყაზბეგში, და ასევე მონაცემები დასაქმების და განათლების შესახებ.

#	სქესი	ასაკი	რჩება თუ არა ზამთარში ყაზბეგში	დასაქმების სექტორი (ხელფასზე მომუშავეთათვის)	სამუშაო ადგილი და თანამდებობა	განათლების უმაღლესი საფეხური და სპეციალობა(სკოლის მოსწავლეებზე მიუთითეთ, სად დადიან სკოლაში)
1	ა. მამრ. ბ. მდედრ.		ა. დიახ ბ. არა	ა. სახელმწიფო ბ. კერძო გ. უმუშევარი		
2	ა. მამრ. ბ. მდედრ.		ა. დიახ ბ. არა	ა. სახელმწიფო ბ. კერძო გ. უმუშევარი		
3	ა. მამრ. ბ. მდედრ.		ა. დიახ ბ. არა	ა. სახელმწიფო ბ. კერძო გ. უმუშევარი		
4	ა. მამრ. ბ. მდედრ.		ა. დიახ ბ. არა	ა. სახელმწიფო ბ. კერძო გ. უმუშევარი		
5	ა. მამრ. ბ. მდედრ.		ა. დიახ ბ. არა	ა. სახელმწიფო ბ. კერძო გ. უმუშევარი		
6	ა. მამრ. ბ. მდედრ.		ა. დიახ ბ. არა	ა. სახელმწიფო ბ. კერძო გ. უმუშევარი		
7	ა. მამრ. ბ. მდედრ.		ა. დიახ ბ. არა	ა. სახელმწიფო ბ. კერძო გ. უმუშევარი		

2. მივიღიათ თუ არა ბოლო 6 თვის განმავლობაში ფულადი დახმარება ახლობლისგან, რომელიც ყაზბეგში არ ცხოვრობს?

1	დიახ
2	არა
-1	არ ვიცი
-2	უარი პასუხზე

3. თქვენი ოჯახის რომელიმე წევრი თუ ფლობს ყაზბეგში ბიზნესს, როგორცაა, მაგალითად ტრანსპორტით მომსახურება, ტურისტების მიღება ან მცირე მაღაზია?

1	დიახ (გთხოვთ დააკონკრეტოთ, რა სახის ბიზნესია):
2	არა
-1	არ ვიცი
-2	უარი პასუხზე

4. იღებს თუ არა თქვენი ოჯახი სახელმწიფოსგან მიზნობრივ სოციალურ დახმარებას („სოციალური“)?

1	დიახ
2	არა
-1	არ ვიცი
-2	უარი პასუხზე

5. ფლობთ თუ არა მიწის ნაკვეთს სოფლის მეურნეობის დანიშნულებით?

1	დიახ	გადადით მე-7 კითხვაზე
2	არა	
-1	არ ვიცი	
-2	უარი პასუხზე	

6. არის თუ არა მიწის ნაკვეთი ოფიციალურად დარეგისტრირებული თქვენ სახელზე?

1	დიახ
2	არა
-1	არ ვიცი
-2	უარი პასუხზე

7. გთხოვთ, ქვემოთ ჩამოთვლილი კატეგორიებიდან, დაახლოებით რა ხარჯები გქონდათ გასულ სექტემბერში?

#	კატეგორია	ხარჯი (ლარში)
1	კომუნალური გადასახადები	
2	საკვები	
3	წამლები და ჯანდაცვა	
4	განათლება (წიგნები, სწავლის ქირა)	
5	ტრანსპორტი (საწვავი, „მარშრუტკა“)	
6	ყველაფერი დანარჩენი (რემონტი ან სხვა ხარჯები)	

8. გაქვთ თუ არა ამჟამად სესხი?

1	დიახ	გადადით მე-10 კითხვაზე
2	არა	
-1	არ ვიცი	
-2	უარი პასუხზე	

9. ვისგან გაქვთ აღებული სესხი?

1	ბანკი ან მიკრო-საფინანსო ორგანიზაცია
2	ნაცნობი (მეგობარი ან ნათესავი)
3	უცხო ფიზიკური პირი
4	სახელმწიფო პროგრამა (მაგალითად, „იაფი სესხის“ ფარგლებში)
5	საერთაშორისო ან არასამთავრობო ორგანიზაცია
6	სხვა (გთხოვთ, დააკონკრეტეთ):
-1	არ ვიცი
-2	უარი პასუხზე

10. გთხოვთ ჩამოთვალოთ 3 ყველაზე დიდი ინფრასტრუქტურული პრობლემა თქვენს დასახლებაში. დაიწყეთ ყველაზე მნიშვნელოვნით (ინტერვიუერს! შეუსაბამეთ პასუხები).

სასმელი წყლის პრობლემა	
ირიგაცია (სარწყავი წყალი)	
ნაგავი გზებსა და სოფლებში	
გასართობი ადგილები (პარკი, კლუბი ან კინო)	
სოფლის გზები	
ტრანსპორტირება სოფლებს შორის	
მაღაზიები და სხვა სავაჭრო ადგილები	
აფთიაქები	
სკოლა	
სოფლის მეურნეობის ტექნიკა	
სოფლის მეურნეობის მასალები (თესლი, სასუქი, წამალი)	
სხვა (გთხოვთ დააკონკრეტეთ):	
სხვა (გთხოვთ დააკონკრეტეთ):	
სხვა (გთხოვთ დააკონკრეტეთ):	

გმადლობთ დახმარებისთვის!

დანართი 2: ყაზბეგის მოსახლეობის და კომლების რაოდენობა სხვადასხვა წყაროების მიხედვით

საკრებულო	თემი	2002 წლის საქსტატის აღწერა (მოსახლეობა)	ელკანას 2014 წლის კვლევა (კომლების რაოდენობა)	2015 წლის ჯეოგეოგრაფიული კომლების რაოდენობა
ყაზბეგი	სტეფანწმინდა	1500	650	
ყაზბეგი	გერგეტი	300	220	
ყაზბეგი	gveleTi	1	3	
ყაზბეგი	cdo	28	5	
გორისციხე	goriscixe	283	50	
გორისციხე	tyarSeti	218	30	
გორისციხე	fxelSe	184	45	
გორისციხე	yanobi	182	25	
გორისციხე	xurTisi	76	15	
სიონი	sioni	384	150	
სიონი	arSa	565	90	
სიონი	gaiboteni	17	0	
სიონი	garbani	342	100	
სიონი	vardisubani	97	10	
სიონი	ToTi	0	0	
სიონი	fanSeti	58	17	
სნო	sno	418	80	
სნო	arTxmo	0	0	
სნო	aCxoti	251	70	
სნო	axalcixe	129	15	
სნო	karkuCa	82	14	
სნო	qoseli	0	1	
სნო	juTa	62	18	
კობი	kobi	25	3	გამოკითხვამოგვიან
კობი	abano	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	almasiani	13	8	გამოკითხვამოგვიან
კობი	burmasigi	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	gimara	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	desi	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	zemo oqroyana	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	karTsofeli	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	ketrisi	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	mna	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	nogyau	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	resi	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	suatisi	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	tefi	0	0	გამოკითხვამოგვიან

კობი	uxaTi	9	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	qvemo oqroyana	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	Sevardeni	0	0	გამოკითხვამოგვიან
კობი	cocolTa	0	0	გამოკითხვამოგვიან
გუდაური	gudaUri	8	0	გამოკითხვამოგვიან
გუდაური	ganisi	4	0	გამოკითხვამოგვიან
გუდაური	osi	50	0	გამოკითხვამოგვიან
გუდაური	ereTo	0	0	გამოკითხვამოგვიან
გუდაური	sayuriani	4	0	გამოკითხვამოგვიან
გუდაური	falagyau	0	0	გამოკითხვამოგვიან
გუდაური	qumliscixe	38	12	გამოკითხვამოგვიან
სულ		5328	1631	